

ZAKON Br. 05/L- 082**O PRIRODNOM GASU**

Skupština Republike Kosova;

Na osnovu člana 65 (1) Ustava Republike Kosova,

Usvaja:

ZAKON O PRIRODNOM GASU**POGLAVLJE I
OPŠTE ODREDBE****Član 1
Svrha**

1. Cilj ovog zakona je stvaranje zakonskog okvira za prenos, distribuciju, snabdevanje, korišćenje i skladištenje prirodnog gasa.
2. Ovim Zakonom uređuju se organizovanje i rad sektora prirodnog gasa, pristup tržištu, uslovi i postupci za izdavanje dozvola za prenos, distribuciju, snabdevanje, korišćenje i skladištenje prirodnog gasa, kao i za rad sistema.
3. Ovaj zakon je u skladu sa Direktivom br. 2009/73/EC o zajedničkim pravilima unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa i Uredbe br. 715/2009/EC o uslovima pristupa mrežama za prenos prirodnog gasa.

**Član 2
Delokrug**

1. Ovaj Zakon se primenjuje u cilju utvrđivanja pravila o organizaciji i radu sektora prirodnog gasa, definisanja ne diskriminacionih pravila za skladišta, uzimajući u obzir posebne karakteristike domaćeg i regionalnog tržišta, i u cilju pomaganja razvoja funkcionalnog i otvorenog tržišta veleprodaje sa visokim nivoom sigurnosti u snabdevanju gasom, i u cilju uspostavljanja mehanizama za usklađivanje pravila za pristup mreži za među graničnih razmenu gasa.
2. Utvrđena pravila u ovom zakonu će se primenjivati ne diskriminirajući i za bio gas i za gas iz biomase ili drugih vrsta gasa, do te mere kada se gas može tehnički sigurno ubrizgati, kao i transportovati putem sistema prirodnog gasa.

**Član 3
Definicije**

1. Pojmovi korišćeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje:

1.1. **Prenos** – prenos prirodnog gasa kroz mrežu, koja uglavnom sadrži cevovod pod visokim pritiskom, osim mreže cevovoda gornjeg toka i osim dela cevovoda pod visokim pritiskom koji se uglavnom koristi u kontekstu mesne distribucije prirodnog gasa, sa ciljem da se dostavi potrošačima, ali ne uključujući snabdevanje;

1.2. **Linija interkonekcije** - je linija prenosa, koja povezuje sisteme prenosa gasa između dve države – Ugovorene strane;

1.3. **Snabdevanje** – prodaju, uključujući i preprodaju prirodnog gasa, do krajnjih potrošača;

1.4. **Prirodni gas** - mešavinu jedinjenja ugljovodonika u gasnom stanju, ili rastvor sirove nafte u prirodnim podzemnim rezervoarima u uslovima rezervoara. Glavni ugljovodonici koji se obično nalaze u mešavini su: metan, etan, propan, butan i pentan;

1.5. **Potrošač** – potrošača u veleprodaji ili krajnjeg potrošača prirodnog gasa ili preduzeća za prirodni gas koja kupuju prirodni gas;

1.6. **Porodični potrošač** – potrošača koji kupuje prirodni gas za potrebe sopstvenog domaćinstva;

1.7. **Neporodični potrošač** – potrošač koji kupuje prirodni gas, a koji nije namenjen za potrebe njegovog domaćinstva;

1.8. **Krajnji potrošač** – potrošač koji kupuje prirodni gas za sopstvene potrebe;

1.9. **Potrošač na veliko** – fizičko ili pravno lice osim operatera sistema prenosa ili operatera sistema distribucije koji kupuje prirodni gas u svrhu preprodaje unutar ili van sistema u kom su uključeni;

1.10. **Ugroženi potrošač** – porodični potrošač koji se kvalifikuje za zaštitu ili pomoć u skladu sa pravilima utvrđene od strane Ministarstva zaduženog za socijalnu zaštitu na osnovu člana 10. ovog zakona.

1.11. **Priključenje na gasovodni sistem** – fizičko priključenje u mreži prenosa, skladištenja i snabdevanja u skladu sa tehničkim uslovima koji su propisani;

1.12. **Kontrola** – prava, obaveze, ugovor ili druga sredstva, koja bilo odvojene bilo u kombinaciji, proističu iz bilo kog zakona ili činjenica, koje nose mogućnost vršenja odlučujućeg uticaja na imovinu preduzeća, posebno:

1.12.1. na vlasništvo ili pravo korišćenja celokupne ili dela aktive preduzeća;

1.12.2. na prava ili ugovore kojima se prenosi odlučan uticaj na sastav, glasanje ili na odluke organa preduzeća;

1.13. **Skladištenje na jednu liniju cevovoda ("Linepack")** – skladištenje gasa pod pritiskom prenosa i njegove raspodele, ali izuzimajući rezervisana postrojenja za operatore sistema prenosa u obavljanju svojih funkcija;

1.14. **Direktna linija** – u cevovodu prirodnog gasa, pomaže priključenom sistemu, koji vezuje izvor gasa sa potrošačem.

1.15. **Ministarstvo** - podrazumeva Ministarstvo odgovorno za energetski sektor;

1.16. **Preduzeće za prirodni gas** - fizičko i pravno lice koje obavlja bar jednu od sledećih delatnosti: proizvodnja, prenos, distribucija, snabdevanje, kupovina ili skladištenje prirodnog gasa, a koje je odgovorno za komercijalne, tehničke i/ili zadatke održavanja u vezi sa istim funkcijama, ali ne uključuje i krajnjeg potrošača;

1.17. **Preduzeće za snabdevanje** - fizičko ili pravno lice koje obavlja delatnost snabdevanja;

1.18. **Integrisano preduzeće za prirodni gas** – vertikalno ili horizontalno integrisano preduzeće;

1.19. **Vertikalno integrisano preduzeće** – preduzeće ili grupu preduzeća za prirodni gas gde isto lice ili ista lica imaju pravo, neposredno ili posredno, da vrše kontrolu, i gde preduzeće ili grupa preduzeća obavljaju bar jednu od delatnosti prenosa, distribucije, skladištenje i bar jednu od delatnosti proizvodnje ili snabdevanja prirodnog gasa;

1.20. **Horizontalno integrisano preduzeće** – preduzeće koje obavlja bar jednu od delatnosti proizvodnje, prenosa, distribucije, snabdevanja i skladištenja prirodnog gasa, kao i jednu delatnost koja nije u vezi sa gasom;

1.21. **Operater Sistema Prenosa** – fizičko ili pravno lice koje obavlja delatnost prenosa i koje je odgovorno za rad, održavanje i, ako je to potrebno, razvoj prenosnog sistema u određenoj zoni, uključujući i interkonekcije sa drugim mogućim sistemima, kao i za garantovanje sistema dugoročne sposobnosti da zadovolji potražnju za prenos prirodnog gasa;

1.22. **Operater Sistema Distribucije** – fizičko ili pravno lice, koje obavlja delatnost distribucije i odgovoran je za rad, održavanje i, ako je to potrebno, razvoj sistema distribucije, u određenoj zoni, uključujući i interkonekcije sa drugim mogućim sistemima, kao i za obezbeđivanje sistema dugoročne sposobnosti da zadovolji potražnju za distribuciju prirodnog gasa;

1.23. **Operator Sistema Skladištenja** – fizičko ili pravno lice koje obavlja delatnost skladištenja i koje je odgovorno za rad skladišnog postrojenja;

1.24. **Strana Energetske zajednice** - svaka ugovorena strana Traktata energetske zajednice.

1.25. **Dugoročno planiranje** – podrazumeva treba snabdevanja i transportnog kapaciteta preduzeća za prirodni gas u dugoročnom periodu, u cilju zadovoljenja potražnje za prirodnim gasom u sistemu, za uvođenje raznovrsnih izvora i obezbeđivanje snabdevanja za potrošače;

1.26. **Mreža cevovoda gornjeg toka** – svaki cevovod ili mreža cevovoda operisani i/ili izgrađeni kao deo jednog projekta proizvodnje nafte ili gasa, ili korišćen za transport prirodnog gasa sa jednog ili više sličnih projekta postrojenja, ili centrale za obradu, ili

terminala za konačno primorsko odlaganje;

1.27. Skladišno postrojenje – postrojenje koje se koristi za skladištenje prirodnog gasa, a koje je u vlasništvu i/ili kojim upravlja preduzeće za prirodni gas i koje se koristi za skladištenje isključujući deo koji se koristi za proizvodne delatnosti, i isključujući rezervisana postrojenja naročito za operatere sistema prenosa u obavljanju svojih delatnosti;

1.28. Sistem – je svaka mreža za prenos, raspodelu, prostor za odlaganje, poveren ili operiše od strane jednog preduzeća prirodnog gasa, uključujući *linepack*, njegovu instalaciju, koji pruža pomoćne usluge, kao one neophodne za prenos i raspodelu;

1.29. Sigurnost – sigurnost snabdevanja prirodnog gasa i tehnička sigurnost;

1.30. Sistem interkonekcije – nekoliko sistema za prenos i raspodelu međusobno povezani;

1.31. Distribucija – transport prirodnog gasa preko domaćih ili regionalnih mreža cevovoda u cilju dostavljanja istog potrošačima, ali isključujući snabdevanje;

1.32. Pomoćne usluge – sve usluge neophodne za pristup i rad mreža prenosa, distribucije i/ili skladišnih postrojenja, uključujući uravnoteženo opterećenje, spajanje i ubacivanje inertnih gasova, ali isključujući postrojenja isključivo rezervisana za operatere sistema prenosa u obavljanju svojih delatnosti;

1.33. Obaveza javne usluge – obaveze koje se uspostavljaju zakonom ili nekom drugom odlukom usvojene od strane Vlade ili Regulatora, u zavisnosti od oblasti njihove odgovornosti, za preduzeće prirodnog gasa, koji se odnose na sigurnost, uključujući sigurnost snabdevanja, redovnost, kvalitet i cenu snabdevanja, efikasnost energije, energiju iz obnovljivih izvora, kao i zaštitu životne sredine i klime, koje nije iskrivljuju konkurenciju, osim kada je to neophodno za obezbeđivanje navedene javne usluge;

1.34. Derivati prirodnog gasa – finansijski instrument, koji mogu da koriste učesnici na tržištu gasa, kao mera sigurnosti u odnosu na moguća kretanja cene gasa na tržištu.

1.35. Nova infrastruktura – je infrastruktura koja nije završena do stupanja na snagu ovog Zakona;

1.36. Korisnik sistema – označava fizičko ili pravno lice koje snabdeva sistem ili se snabdeva iz sistema;

1.37. Ugovor o snabdevanju prirodnog gasa – Ugovor o snabdevanju prirodnog gasa, ali ne obuhvata derivativ prirodnog gasa;

1.38. Prostor – zapreminu postrojenja za skladištenje gasa u kom korisnik može da skladišti gas;

1.39. Stopa isporuke – stopa kojom korisnik objekta za skladištenje može povući gas iz objekta za skladištenje;

1.40. Stopa injektiranja - stopa kojom korisnik objekta za skladištenje ima pravo da injektira gas u objekat za skladištenje;

1.41. Kapacitet skladištenja - bilo kakve kombinacije prostora, stope injektiranja i stope isporuke;

1.42. Nacionalni kapaciteti skladištenja – bilo kakva kombinacija kapaciteta skladištenja na nivou zemlje;

1.43. Regionalni kapaciteti skladištenja – bilo kakva kombinacija kapaciteta skladištenja na nivou ugovornih strana;

1.44. Treća zemlja – svaku zemlju koja nije članica Energetske zajednice, ili članica Evropskog ekonomskog prostora.

1.45. Sekretarijat energetske zajednice (ECS) - Institucija koja obezbeđuje administrativnu podršku za Savet Ministara, za grupu stalnog visokog nivoa, za Odbor Regulatora i za forume, u vođenju procesa razvoja Energetske Zajednice;

2. Ostali pojmovi upotrebljeni u ovom zakonu imaju značenje utvrđeno u Zakonu o energiji i u Zakonu o energetsom regulatoru.

Član 4

Politika sektora prirodnog gasa

1. Ministarstvo odgovorno je za izradu politike u sektoru prirodnog gasa, u konsultaciji sa Energetskom Regulatornom Kancelarijom i drugim vladinim telima Kancelariju regulatora za energiju (u daljem tekstu Regulator). Politika izrađena za sektor prirodnog gasa čini deo Energetske Strategije i Programa za Realizaciju Energetske Strategije. Politika za sektor prirodnog gasa uzima u obzir najmanje sledeće komponente:

1.1. izgradnja odgovarajućeg institucionalnog okvira, uključujući organ nadležan za realizaciju takve politike;

1.2. obezbeđivanje sigurnog snabdevanja prirodnim gasom;

1.3. izrada i razvoj programa za ulaganje u sektor prirodnog gasa;

1.4. Procena i raspoloživost efikasnih politika kako bi se obezbedila transparentnost oko smera razvoja tržišta prirodnog gasa;

1.5. unapređenje efikasnosti u vezi sa skladištenjem, prenosom, distribucijom i korišćenjem prirodnog gasa;

1.6. određivanje smernica za srodno istraživanje i mogući razvoj za sektor prirodnog gasa, kao i promovisanje naprednih tehnologija u ovoj oblasti;

1.7. predlog i izrada podzakonskih akata u sektoru prirodnog gasa.

2. Ministarstvo obezbeđuje realizaciju iste preduzimanjem sledećih radnji:

2.1. sastavljanje programa i planova za sprovođenje politike do te mere u kojoj druge agencije nemaju primarnu nadležnost nad njima;

2.2. preduzimanje ispitivanja u vezi sa prioriternim stavkama politike;

2.3. saradnja Regulatorom i svakim drugim subjektom koji upravlja sektorom prirodnog gasa;

2.4. praćenje primene i usklađenosti mera uvedenih za zaštitu životne sredine preko odgovarajućih agencija;

2.5. obezbeđivanje usklađenosti sa standardima i zakonodavstvom Evropske Unije u sektoru prirodnog gasa, kao i stvaranje neophodnih mehanizama za primenu istih;

2.6. predlaganje, elaboracija i razvoj socijalnih programa za ugrožene potrošače, u konsultaciji sa ministarstvom zaduženim za socijalnu zaštitu, drugim udruženjima i sindikalnim organizacijama, kao i izrada akta u skladu sa normativima o zaštiti na radu u sektoru prirodnog gasa;

2.7. stvaranje uslova koji će omogućiti da svi poduhvati prirodnog gasa u vezi sa prenosom ili distribucijom, funkcionišu kao jedinstveni sistem prirodnog gasa.

3. Sistem prirodnog gasa na Kosovu treba da bude u skladu sa zajedničkim tehničkim standardima i sigurnosti integrisanog regionalnog sistema / regiono tržište gasa.

Član 5

Delatnosti snabdevanja prirodnim gasom

1. Preduzeće za prirodni gas koje poseduje licencu za snabdevanje prirodnog gasa može da se angažuje da snabdeva prirodnim gasom svakog potrošača u skladu sa ovim zakonom.

2. Svaki potrošač na Kosovu, uključujući krajnje potrošače i potrošače na veliko, ima pravo na slobodu izbora snabdevača i na promenu istog.

3. Bez prejudiciranja mogućnosti Regulatorne Kancelarije za Energetiku da nametne obaveze javne usluge za određene svrhe i na ograničeni period snabdevanje prirodnim gasom će biti obezbeđen prema neuređenim tržišnim cenama, u skladu sa ugovorom zaključenim između snabdevača i potrošača.

4. Svi snabdevači će kupiti prirodni gas za snabdevanje potrošača na bilateralnom ili organizovanom tržištu prirodnog gasa.

5. Pravila o opštim uslovima, koje usvoji Energetska Regulatorna Kancelarija, obavezne su za svakog snabdevača koji posluje na Kosovu, izuzev ako je drukčije i izričito predviđeno ovim zakonom. Opštim uslovima će se utvrditi objektivni zahtevi, otvoreni i ne diskriminatorni uslovi koji se jednako primenjuju na svako preduzeće za prirodni gas u zavisnosti od njegove delatnosti na tržištu prirodnog gasa. Opšti uslovi se javno objavljuju na internet stranici Energetske Regulatorne Kancelarije, kao i na internet stranicama snabdevača.

Član 6

Pravila o promeni snabdevača

Regulator obezbeđuje primenu efikasnog postupka koji krajnjem potrošaču omogućava da pređe na drugog snabdevača, što je jednostavnije moguće, u roku od najmanje dvadeset i jednog (21) dana od dana dostavljanja obaveštenja bivšem snabdevaču o nameri da pređe na drugog snabdevača, u skladu sa Zakonom o Energetskom Regulatoru.

Član 7

Krajnji potrošač

1. Krajnji potrošač uživa zaštitu u skladu sa ovim zakonom i propisima donetim na osnovu ovog zakona, kao i pod odgovarajućim propisima koji su na snazi.

2. Krajnji potrošač je dužan da plaća za potrošnju prirodnog gasa u skladu sa Opštim uslovima i drugim važećim uslovima ugovora. Rokovi i postupak ispostave naplate i plaćanja računa će se utvrditi podzakonskim aktima usvojenih od strane Energetska Regulatorna Kancelarija.

3. Svaki krajnji potrošač ima pravo da poseduje sve srodne podatke u vezi sa sopstvenom potrošnjom prirodnog gasa i mogućnost, posredstvom izričitog sporazuma te bez naknade, da kao registrovani potrošač dobije pristup podacima o merenju potrošnje. Stranka odgovorna za upravljanje podacima dužna je da preduzeću stavi na raspolaganje takve podatke. Opštim uslovima definiše se oblik podataka te postupak za pristup snabdevača i krajnjeg korisnika o tim podacima. Krajnjem potrošaču se ne naplaćuje nikakav dodatni iznos za takvu uslugu.

4. Veliki potrošači ne domaćinstva imaju pravo da istovremeno zaključe ugovor sa nekoliko snabdevača. Regulator je dužan da donese propise u skladu sa ovim zakonom kojima se velikim potrošačima ne domaćinstva omogućava ostvarivanje ovog prava.

5. U slučaju tehničkih ili drugih smetnji u isporuci prirodnog gasa, a koje nije prouzrokovano objektima krajnjeg potrošača, isti ima pravo da zatraži uklanjanje tih smetnji u najkraćem mogućem roku pod rokovima i uslovima koji se primenjuju važećim propisima mreže.

6. Smetnje koje nastaju zbog primene mera za ograničavanje isporuke, a koje se preduzimaju u slučaju promene na tržištu prirodnog gasa ne smatraju se smetnjama u isporuci prirodnog gasa iz stava 5. ovog člana.

7. Krajnji potrošači su dužni da prirodni gas koriste pod uslovima, na način i u svrhu utvrđenu ovim zakonom, Propisima o mreži prenosa, Propisima o Mreži Distribucije i drugim važećim aktima, te u skladu sa odgovarajućim ugovornim obavezama.

Član 8

Opšti uslovi snabdevanje prirodnim gasom

1. Prava i obaveze snabdevača i krajnjeg potrošača uređuju se ugovorom o snabdevanju prirodnim gasom.

2. Način zaključivanja i sadržaj ugovora o snabdevanju prirodnim gasom dodatno se utvrđuje Opšti pravila, u skladu sa odredbama ovog zakona.

3. Opšti uslovi, u vezi sa ugovorom o snabdevanju prirodnim gasom, posebno sadrže sledeće:

- 3.1. način promene ugovornih uslova o snabdevanju;
- 3.2. pravo krajnjeg potrošača da prekine ugovor;
- 3.3. metod obaveštavanja o povećanju cene pre njene primene;
- 3.4. način obaveštavanja o važećim cenama, standardnim rokovima i uslovima, posebno onih u vezi sa pristupom usluzi i korišćenjem iste; i
- 3.5. dužnost krajnjeg potrošača da svaki podatak u vezi sa takvim ugovorom, obračunima i računima, posebno cenama, načinima promene cena i podacima o merenju potrošnje, čuva kao poverljive podatke.

4. Svaki snabdevač je dužan da obezbedi da su uslovi ugovora o snabdevanju prirodnim gasom koji nudi u skladu sa opštim uslovima. Uslovi ugovora sastavljaju se u pisanom obliku, na jasan i obuhvatan način, i ne smeju da sadrže ne ugovorne prepreke za ostvarivanje prava potrošača, kao što je preterana ugovorna dokumentacija ili preterani upravni posao. Svaki snabdevač je dužan da obezbedi da je krajnji potrošač zaštićen od nepravičnih načina prodaje ili načina prodaje koji dovode u zabludu.

5. Svaki snabdevač je dužan da pripremi i na odgovarajući način objavi standardne uslove za zaključivanje ugovora o snabdevanju prirodnim gasom, a koji sadrže uslove koji se utvrđuju unapred. Svaki snabdevač je dužan i da na odgovarajući način objavi važeće cene ili uređene tarife, u zavisnosti od situacije.

6. Na osnovu opštih uslova, obezbeđuje se da krajnji potrošač:

6.1. ima pravo da zaključi ugovor sa svojim snabdevačem, koji ugovor sadrži:

- 6.1.1. lične podatke i adresu snabdevača;
- 6.1.2. ponuđene usluge, kvalitet usluge koja se pružaju, kao i vreme početne povezivanje;
- 6.1.3. vrstu usluge održavanja, ako je ista ponuđena;
- 6.1.4. sredstva kroz koje se mogu dobiti ažurirane informacije podaci o svim važećim tarifama i plaćanje za održavanje;
- 6.1.5. period važenja ugovora, uslovi za obnavljanje i prekid usluga i ugovora, postojanje svakog prava na povlačenje;
- 6.1.6. svaku naknadu i uslove o povraćaju sredstava, a koji se primenjuju u slučaju da nije ispoštovan ugovoreni nivo usluge; i
- 6.1.7. metode iniciranja postupka za rešavanje sporova;

6.2. dobije odgovarajuće obaveštenje o svakoj nameri da se promene ugovorni uslovi i obaveštenje o svom pravu da se povuče iz ugovora nakon što primi obaveštenje. Snabdevač je dužan da svog potrošača neposredno obavesti o svakom povećanju naknade, u roku od jednog (1) uobičajenog perioda obračuna pre nego što povećanje stupi na snagu;

6.3. dobije otvorene informacije o važećim cenama i tarifama, kao i o standardnim rokovima i uslovima, posebno u vezi sa pristupom uslugama i korišćenjem gasa;

6.4. ima na raspolaganju otvoren, jednostavan i priuštiv postupak za rešavanje žalbi. Takav postupak omogućava rešavanje spora na pravičan i brz način uz obezbeđivanje sistema za povraćaj i/ili nadoknadu štete;

6.5. dobije informacije o svom pravu da bude snabdeven, na osnovu ovog Zakona, gasom određenog kvaliteta prema objavljenim cenama ili uređenim tarifama.

7. Odredbe ugovora o snabdevanju prirodnim gasom su pravične i obuhvataju prava i obaveze krajnjeg snabdevača, sa jedne strane, i krajnjeg potrošača, sa druge strane, na jasan i nedvosmislen način. Kad god se ugovor zaključuje preko posrednika, takvo obaveštenje o istom dostavlja se pre zaključivanja ugovora.

8. Ugovor o snabdevanju prirodnim gasom ne sme da uskrati ili naruši pravo krajnjeg potrošača da prekine ili otkáže navedeni ugovor u cilju iskorišćavanja svog prava na promenu snabdevača, niti da nameće dodatne finansijske obaveze za predmetnu stvar, izuzev slučajeva u kojima je izričito drukčije dogovoreno između snabdevača i potrošača ne domaćinstva.

Član 9

Standardni ugovor o snabdevanju

1. Regulator usvaja standardni ugovor o snabdevanju, u kom se predviđaju odredbe za kontinuirano i pouzdano snabdevanje potrošača domaćinstva i malih preduzeća prirodnim gasom.

2. Snabdevač koji snabdeva potrošača domaćinstvo ili malo preduzeće, dužan je da zaključi standardni ugovor o snabdevanju.

3. Prema uslovima standardnog ugovora o snabdevanju, snabdevač ima pravo da odbije da počne snabdevanje potrošača prirodnim gasom ili može da prekine već započeto snabdevanje gasom samo ako:

3.1. priključeni cevovod ili oprema potrošača ugrožava ljudski život, zdravlje, životnu sredinu, ili sigurnost imovine;

3.2. nastupi viša sila, prema utvrđenim važećim zakonskim aktima;

3.3. potrošač nije ispunio obaveze iz ugovora o snabdevanju i pored opomene snabdevača u vezi sa takvim obavezama.

4. Snabdevanje potrošača domaćinstva ili malog preduzeća odbija se samo u slučaju koji daje osnov odbijanju, u skladu sa stavom 3. ovog člana.

Član 10

Zaštita ugroženih potrošača

1. Ministarstvo zaduženo za socijalnu zaštitu dužno je da, u saradnji sa ministarstvom zaduženim za energetiku, Ministarstvom Finansija i u konsultaciji sa Regulatorom te drugim zainteresovanim stranama u sektoru prirodnog gasa, će razviti detaljan program za utvrđivanje statusa socijalno ugroženih potrošača, obim prava, kao i mere za zaštitu socijalno ugroženih potrošača, kako bi se zadovoljila njihova potreba za gasom.

2. Program postupanja sa socijalno ugroženim potrošačima iz stava 1. ovog člana usvaja Vlada i isti obuhvata bar sledeće elemente:

2.1. određivanje ugroženih potrošača koji koriste gore utvrđeni program, utvrđen prema ovom članu, koji:

2.1.1. biće ograničen samo na potrošače prirodnog gasa sa niskim nivoom prihoda, a koji gas koriste za snabdevanje svog trajnog smeštaja gde definicija niskog nivoa prihoda, pored osnovnog prihoda, obuhvata i celokupnu imovinu;

2.2. upućivanje na najviši nivo potrošnje gasa po licu i po sezoni; za definisanje nivoa potrošnje gasa po licu, računa se ukupna potrošnja od sedamdeset (70) kubnih metara mesečno za porodicu sa najviše četiri (4) člana;

2.3. Način neposredne podrške koju Vlada daje ugroženim potrošačima iz izvora prihoda osim naplate taksi za licence, kako bi se izbegle preklapajuće subvencije i narušavanje cena; i

2.4. finansiranje za podršku ugroženim potrošačima vrši se bez diskriminacije, a posebno, ne sme se vršiti na teret potrošača gasa.

3. Potrošači domaćinstva koji koriste finansijsku podršku za plaćanje usluge snabdevanja prirodnim gasom nemaju pravo da ista sredstva koriste u druge svrhe.

4. Potrošači domaćinstva koja dobiju status ugroženog potrošača imaju pravo na posebnu zaštitu u skladu sa ovim zakonom i programom iz stava 1. ovog člana.

5. Socijalno ugroženi potrošači imaju pravo na uslugu snabdevanja u skladu sa ovim članom ako su ispunjeni uslovi iz stava 1. ovog člana, a proverava na svakih šest (6) meseci organ zadužen za socijalnu zaštitu. Ako, zbog promene okolnosti potrošač izgubi status ugroženog potrošača, isti se briše iz odgovarajućeg registra, ali podaci ostaju na raspolaganju u periodu od pet (5) godina posle dana upisa u odgovarajući registar. Predmetni Operater Sistema Distribucije dužan je da u roku od osam (8) dana, u pisanom obliku obavesti socijalno ugroženog potrošača i njegovog snabdevača o brisanju istog iz predmetne evidencije.

6. Program postupanja prema socijalno ugroženim potrošačima pomenut u stavu 1. ovog člana primenjuje se na način koji će u najmanjoj meri iskriviti konkurenciju u snabdevanju prirodnim gasom. Razliku između troškova i prihoda od delatnosti snabdevača za socijalno ugrožene potrošače gasa pokriva Vlada.

7. Snabdevač pod obavezom javne usluge dužan je da ponudi ugovor o snabdevanju za sve ugrožene potrošače gasa i da počne snabdevanje bez odlaganja nakon što ugroženi potrošač

podnese zahtev, zajedno sa dokazom o ispunjenosti uslova iz stava 1. ovog člana.

8. Operater Sistema Distribucije dužan je da uspostavi i vodi evidenciju o socijalno ugroženim potrošačima. Evidencija sadrži ime i prezime, lični broj, adresu snabdevanja gasom, evidencijski broj socijalno ugroženog potrošača, vrstu posebnog postupanja na koje isti ima pravo i beneficije koje su odobrene istom na osnovu statusa socijalno ugroženog potrošača. Podaci iz evidencije mogu se pokazati samo socijalno ugroženom potrošaču koji se prijavi za upis u odgovarajuću evidenciju, i njegovom snabdevaču.

9. Sva prava i obaveze ugroženih potrošača, kako je zakonski utvrđeno u stavu 1. i stavu 2. ovog člana, propisno primenjuje i sprovodi Operater Sistema Distribucije. Posebno, Operater Sistema Distribucije je dužan da preduzme odgovarajuće mere za zaštitu krajnjih potrošača u udaljenim sredinama, a koji su priključeni na sistem prirodnog gasa.

10. Snabdevač koji nudi snabdevanje ugroženih potrošača gasom dužan je da uspostavi mehanizme za pružanje pomoći ugroženim potrošačima, u cilju izbegavanja isključenja prirodnog gasa usled neplaćenih računa.

11. Sve subvencije za energetske sektor podlažu odredbama važećeg zakonodavstva o državnoj pomoći i procedure za nadgledanje u njoj.

12. Na osnovu važećih zakonskih akta, preduzimaju se odgovarajuće mere, kao što je izrada nacionalnih planova za energetiku, kako bi se obezbedila socijalna davanja u cilju obezbeđivanja neophodne snabdevenosti ugroženih potrošača gasom, ili u cilju obezbeđivanja podrške za unapređenje energetske efikasnosti, kako bi se rešila nestašica energije tamo gde je potrebno, uključujući u širem kontekstu siromaštva. Takve mere ne smeju da naruše delotvorno otvaranje tržišta i njegovo funkcionisanje, kako je uređeno ovim zakonom, i o istim se obaveštava Sekretarijat Energetske Zajednice. Takvo obaveštenje ne sadrži mere preduzete u okviru opšteg sistema socijalne zaštite.

Član 11

Obaveze snabdevača prema krajnjem potrošaču

1. Svaki snabdevač dužan je da obezbedi uslove za kontakt sa krajnjim potrošačem, kroz koji se istom obezbeđuju svi neophodni podaci i obaveštenja u vezi sa njegovim pravima, postojećim propisima i postojanjem i raspoloživošću sredstava za rešavanje spora. Uslovi za kontakt krajnjem potrošaču omogućavaju i:

1.1. prijem otvorenog obaveštenja o važećim tarifama i o standardnim rokovima i uslovima, u vezi sa pristupom i korišćenjem usluga;

1.2. ponudu većeg broja načina za plaćanje, a koji ne prave nepropisnu diskriminaciju između krajnjih potrošača. Sistemi plaćanja unapred su pravični i na odgovarajući način odražavaju verovatnu potrošnju. Svaka razlika u rokovima i uslovima obuhvata troškove snabdevača za različite sisteme plaćanja;

1.3. prijem dostupnih podataka u vezi sa mogućnošću promene snabdevača, i to bez naknade;

1.4. prijem uputstava za primenu otvorenog, jednostavnog i isplativog postupka za rešavanje pritužbi istog – posebno, svaki snabdevač je dužan da svom krajnjem potrošaču

obezbedi pravo na dobar standard usluge i odgovarajuće rešavanje njegovih pritužbi, na način na koji je omogućeno da se spor reši pravično i brzo, poželjno u roku od dva (2) meseca, uz obezbeđeni sistem povraćaja i/ili nadoknade štete, kada je to potrebno;

1.5. prijem učestalih i preciznih obaveštenja o aktuelnoj potrošnji i cenama prirodnog gasa kako bi isti mogao da prilagodi sopstvenu potrošnju prirodnog gasa – takvi podaci se dostavljaju blagovremeno, uzimajući u obzir sposobnosti opreme za merenje potrošnje koju poseduje krajnji potrošač, uzimajući u obzir pri tom efikasnost takvih mera i bez stvaranja dodatnih troškova date usluge za krajnjeg potrošača; i

1.6. prijem završnog obračuna nakon svake promene snabdevača u roku od šest (6) sedmica od dana promene snabdevača.

2. Snabdevači su dužni da preduzmu neophodne korake kako bi krajnjem potrošaču obezbedili primerak spiska za potrošača energije koji sadrži praktične podatke u vezi sa pravima potrošača energije, te da obezbedi blagovremeno objavljivanje istog.

3. Svaki snabdevač je dužan da krajnjeg potrošača obavesti o promenama tarifa i drugih uslova snabdevanja, najkasnije petnaest (15) dana pre uvođenja takvih promena, uključujući podatke o pravima krajnjeg potrošača na prekid ugovora. Takvo obaveštenje nije obavezno kada se promene odnose na smanjenje tarifa ili obezbeđivanje pogodniji uslova snabdevanja. Krajnji potrošač ima pravo da prekine svoj ugovor ako ne prihvata nove uslove o kojima je obavešten.

4. Svaki snabdevač ima pravo da krajnjeg potrošača snabdeva samo ako operater sistema zadužen za objekte na koje je krajnji potrošač priključen, utvrdi i istom potvrdi da dati potrošač ispunjava uslove za sigurno snabdevanje prirodnim gasom.

5. Svaki snabdevač je dužan da pripremi i objavi svoj program mera za:

5.1. pružanje pomoći krajnjem potrošaču u vezi sa ispunjivanjem dospelih ugovornih obaveza, u cilju sprečavanja prekida u snabdevanju;

5.2. pružanje podrške u snabdevanju krajnjih potrošača u udaljenim mestima;

5.3. pružanja podrške sistemu kako bi se podstakla proizvodnja prirodnog gasa iz obnovljivim izvorima energije; i

5.4. promovisanje energetske efikasnosti.

6. Svaki snabdevač je dužan da krajnjeg potrošača redovno obaveštava o merama za unapređenje energetske efikasnosti u pogledu krajnje potrošnje energije.

7. Svaki snabdevač je dužan da na osnovu zaključenog ugovora krajnjem potrošaču predloži ispostavu računa i naplatu računa za:

7.1. upotrebu mreže prenosa i/ili mrežu distribucije;

7.2. pružanje dodatnih usluga; i

7.3. druge dažbine propisane zakonodavstvom na snazi.

8. Svaki snabdevač je dužan da naplatu za snabdevanje prirodnim gasom i pružanje srodnih usluga vrši na osnovu računa koji je jasan i obuhvatan.

9. Svaki snabdevač je dužan da krajnjem potrošača redovno obaveštava o snabdevanju prirodnim gasom, uključujući pitanja u vezi sa zaštitom životne sredine. Podaci koje je svaki snabdevač dužan da dostavi krajnjem potrošaču u skladu su sa uslovima koje propisuje Energetska Regulatorna Kancelarija.

10. Regulator preduzima neophodne korake kako bi obezbedila da su obaveštenja snabdevača krajnjem potrošaču upućena na pouzdan, jasan i uporediv način. Regulator ima pravo da delove takvih obaveštenja stavi na raspolaganje učesnicima na tržištu prirodnog gasa, s tim da nema pravo da objavljuje poslovno osetljive podatke o određenim učesnicima ili prometima.

11. Svaki snabdevač je dužan da preduzme neophodne korake u cilju zaštite interesa svojih krajnjih potrošača, kao i u cilju rešavanja pritužbi istih, na efikasan način, uključujući i van sudsko rešavanje sporova. Regulator nadzire način na koji se pritužbe rešavaju, u skladu sa ovim zakonom i drugim važećim zakonskim aktima.

Član 12

Izgradnja i rad mreže prenosa i druge obaveze

1. Izgradnja i stavljanje u funkciju nove mreže za prenos i distribuciju gasa i direktnih dalekovoda uređuju se Zakonom o javno-privatnom partnerstvu, i

2. Ministarstvo, u skladu sa zakonodavstvom na snazi o energetici, ocenjuje potrebu za proširenjem postojeće infrastrukture gasne mreže, kako bi se omogućila integracija gasa iz obnovljive izvore energije.

Član 13

Regionalna saradnja operatera sistema prenosa

1. Operater sistema prenosa dužan je da unapređuje uslove rada kako bi obezbedio optimalno upravljanje mrežom i promovisao razmenu energije, koordinirano deljenje među graničnog kapaciteta, kroz rešenja koja ne prave diskriminaciju, koja se zasnivaju na tržište, obračajući posebnu pažnju zaslugama aukcijama u vezi sa kratkoročnim deljenjem i integracijom mehanizama za uspostavljanje ravnoteže.

2. Ministarstvo i Regulator sarađuju sa relevantnim institucijama u regionu, u cilju integrisanja domaćeg tržišta na regionalnom nivou, kao prvi korak u pravcu stvaranja u celosti liberalizovanog unutrašnjeg tržišta. Posebno, Ministarstvo i Regulator unapređuju i olakšavaju saradnju na regionalnom nivou operatera sistema prenosa, uključujući saradnju oko među graničnih stvari, u cilju stvaranja obuhvatnog unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa, razvoja pravnog, regulatornog i tehničkog okvira, i u cilju olakšavanja integracije sistema prirodnog gasa.

3. Regulator je dužan da sarađuje sa Regulatornim Odborom Energetske Zajednice, regionalnim regulatornim organima i operaterima sistema prenosa kako bi se obezbedila usklađenost regulatornih okvira u regionu, u cilju stvaranja konkurentnog unutrašnjeg energetskog tržišta.

4. Regulator je dužan da sarađuje sa regulatornim organima oko dostavljanja Regulatornom odboru Energetske zajednice, kao i oko međusobnog dostavljanja podataka koji su neophodni za ispunjenje obaveza koje proizilaze iz važećih evropskih i domaćih zakona. Ulažu se naporu kako bi se obezbedilo da je očuvan isti nivo poverljivosti u toku razmene podataka između strana.

5. Regulator je dužan da sarađuje na regionalnom nivou u cilju:

5.1. podsticaja stvaranju radnih uslova kako bi se obezbedila optimalna kontrola mreže, unapredili zajedničke razmene u oblasti energetike i među graničnih raspodela kapaciteta na regionalnom nivou, uključujući nove među priključke kako bi se omogućio razvoj delotvorne konkurencije i unapredilo usluge bez diskriminacije u snabdevanju preduzeća za snabdevanje u zemljama članicama Energetske Zajednice;

5.2. koordinisanja razvoja svih mrežnih kodova za operatere sistema prenosa i druge strane na tržištu;

5.3. koordinisanja razvoja pravilnika, kojima se uređuje kontrola zagušenja.

6. Regulator ima pravo da zaključuje sporazume sa regulatornim organima u regionu u cilju jačanja saradnje između regulatora.

POGLAVLJE II OPERATER SISTEMA PRENOSA

Član 14

Određivanje operatera sistema za prenos i skladištenje

Vlada Republike Kosovo bira i određuje, na osnovu konkursa, pravna lica kao kandidate za operatere sistema prenosa i skladištenja. Kandidati su dužni da se prijave za licencu Energetskoj regulatornoj kancelariji u roku od šezdeset (60) dana od dana kada ih izabere Vlada.

Član 15

Razdvajanje operatera sistema prenosa i operatera sistema prenosa

1. Operater Sistema Prenosa organizuje se kao nezavisno pravno lice koje nije deo vertikalno integrisanog preduzeća.

2. Delatnosti Operatera Sistema Prenosa, dok izvršava svoje dužnosti i zadatke utvrđene ovim Zakonom, nezavisne su od delatnosti proizvodnje i snabdevanja prirodnim gasom, kao i od srodnih poslovnih interesa.

3. Nezavisnost Operatera Sistema Prenosa predviđena je ovim zakonom, u slučaju kada:

3.1. lice ili lica, koja neposredno ili posredno vrše kontrolu nad preduzećem, koje obavlja delatnosti proizvodnje ili snabdevanja, ne vrše kontrolu ili prava nad operaterom sistema prenosa, bilo posredno ili neposredno;

3.2. lice ili lica koja vrše kontrolu, neposredno ili posredno, nad operaterom sistema prenosa ne vrše kontrolu ili prava nad preduzećima koja obavljaju delatnosti proizvodnje ili snabdevanja, bilo posredno ili neposredno.

3.3. isto lice ili lica nemaju pravo da biraju članove nadzornog odbora, upravnog odbora ili tela koja zakonski predstavljaju preduzeće, operatera sistema prenosa ili sistem prenosa, a koja neposredno ili posredno vrše kontrolu ili neko pravo nad preduzećem koje obavlja neku od delatnosti proizvodnje ili snabdevanja;

3.4. isto lice nema pravo da bude član Odbora Direktora, Upravnog odbora ili tela koja zakonski predstavljaju preduzeće koje obavlja delatnosti proizvodnje ili snabdevanja i delatnosti Operatera Sistema Prenosa.

4. Prava iz stava 2 ovog člana obuhvataju posebno:

4.1. organ za ostvarivanje glasačka prava;

4.2. pravo za izbor članova nadzornog odbora, upravnog odbora ili tela koja zakonski predstavljaju preduzeće; ili

4.3. posedovanje većinskog udela.

5. Preduzeća koja obavljaju delatnosti proizvodnje ili snabdevanja nemaju pravo da vrše nijedno pravo na Operaterom Sistema Prenosa i obrnuto.

6. Kada je lice ili lica iz stava 2. ovog člana su vladine institucije ili neki drugi javni organ, onda se smatra da je ista osoba ili iste osobe ako određeni javni organ vrši kontrolu nad Operaterom Sistema Prenosa ili sistemom prenosa sa jedne strane, i nad preduzećem koje obavlja neku od delatnosti proizvodnje ili snabdevanja sa druge strane, nije isto lice ili nisu ista lica.

7. Pre nego što se određeno preduzeće odredi kao operater sistema prenosa, istom se izdaje uverenje u skladu sa postupkom prema ovom članu.

Član 16

Certifikacija operatora sistema prenosa

1. Operator sistema prenosa izdaje sertifikat operatoru prenosnog sistema, u skladu sa Zakonom o Regulatoru energetike i njenim Pravilnikom o postupku izdavanja sertifikata.

2. Preduzeća koja poseduju sisteme prenosa i koja imaju uverenje Energetske Regulatorne Kancelarije, a koja ispunjavaju uslove iz člana 15. ovog zakona, Vlada Republike Kosovo ovlašćuje i određuje kao operatere sistema prenosa. Podaci o određivanju operatera sistema prenosa šalju se Sekretarijatu Energetske Zajednice.

Član 17

Certifikacija u vezi sa trećim zemljama

Regulator izdaje sertifikate u vezi sa trećim zemljama, u skladu sa Zakonom o Regulatornoj Kancelariji za energetiku i njenim Pravilnikom o postupku izdavanja sertifikata.

Član 18

Zadaci operatora sistema prenosa i skladištenje

1. Svaki Operator Sistema Prenosa i Operator sistema za skladištenje prirodnog gasa, radi obezbeđivanja otvorenog tržišta, dužan je:

1.1. da rukovodi, održava i razvija prema finansijskim uslovima, sigurni, pouzdani i efikasni prenos i skladištenje prirodnog gasa, uzimajući u obzir životnu sredinu;

1.2. da se uzdrži od diskriminisanja korisnika sistema ili kategorija korisnika sistema, posebno u korist svojih povezanih preduzeća;

1.3. svakom drugom Operateru Sistema Prenosa, skladištenja i Operateru Sistema Distribucije, obezbedi dovoljno podataka kako bi se obezbedilo odvijanje transporta i skladištenje prirodnog gasa u skladu sa sigurnim i efikasnim radom među priključenog sistema;

1.4. da korisnicima sistema obezbedi podatke koji su im potrebni kako bi efikasno pristupili sistemu.

2. Pravilnici koje usvoji operator sistema prenosa o uravnoteženju sistema za prenos gasa moraju biti objektivni, otvoreni i ne diskriminacioni, uključujući pravilnike o naknadi za korišćenje mreža koju plaćaju korisnici, zbog energetske ne ravnoteže.

3. Operator Sistema Prenosa dužan je da izgradi dovoljno preko graničnog kapaciteta kako bi integrisao sistem prenosa prirodnog gasa na Kosovu sa takvim sistemom u drugoj članici Energetske zajednice, u cilju zadovoljenja sve ekonomski isplative i tehničko izvodljive potražnje za kapacitetom i uzimajući u obzir sigurnost snabdevanja gasom.

4. Operator Sistema Prenosa i skladištenje dužan je da utvrdi rokove i usluge koji ne prave diskriminaciju, uključujući tarife koje uzimaju u obzir troškove, za usluge koje pruža odnosno operatora sistema za skladištenje, odnosno takvi pravilnici podnose se Regulatoru na usvajanje. Pravilnike koje Regulator primi i pravila koja nisu odbijena, smatraju se usvojenim po isteku roka od devedeset (90) dana. Nakon usvajanja, pravila se objavljuju.

5. Operator sistema prenosa dužan je da obezbedi energiju koju koristi za obavljanje svojih delatnosti u skladu sa otvorenim, ne diskriminacionim i tržišnim postupcima.

6. Operator Sistema Prenosa, pored zadataka iz ovog člana, dužan je da izvršava sledeće zadatke:

6.1. usvajanje godišnjeg plana za razvoj sistema prenosa na period od najmanje deset (10) godina na osnovu člana 22 ovog zakona, u skladu sa investicionim planovima drugih operatora sistema;

6.2. usvajanje programa usklađenosti radi obezbeđivanja ponašanja koje nije diskriminaciono i određivanja odgovornog lica za praćenje usklađenosti u realizaciji programa i izradu godišnjeg izveštaja iz člana 21 ovog zakona.

6.3. obezbeđivanje ravnoteže u sistemu po načelu minimalne cene, otvorenosti i ne diskriminacije;

- 6.4. preduzimanje odgovarajućih bezbednosnih mera za korišćenje sistema prenosa i drugih povezanih objekata;
- 6.5. obezbeđivanje poverljivosti poslovno osetljivih podataka dobijenih u toku obavljanja poslovne delatnosti i objavljivanje podataka koji mogu obezbediti koristi na tržištu, na ne diskriminacioni način;
- 6.6. sakupljanje i objavljivanje podataka i informacija koje su neophodne kako bi se ispunili propisani uslovi u vezi sa otvorenošću i praćenjem tržišta prirodnog gasa, u skladu sa važećim tehničkim propisima;
- 6.7. uspostavljanje otvorenih i efikasnih postupaka za ne diskriminaciono priključivanje skladišnih objekata, sistema distribucije i industrijskih potrošača na sistem prenosa;
- 6.8. obezbeđivanje sigurnosti u snabdevanju i dostavljanje Energetskoj Regulatornoj Kancelariji podataka koji su potrebni za izveštaj o sigurnosti u snabdevanju, na osnovu Zakona o Energetskom Regulatoru;
- 6.9. preduzimanje mera za unapređenje energetske efikasnosti i obezbeđivanje zaštite životne sredine;
- 6.10. saradnja i unapređenje radnih uslova te razvoj energetske razmene sa drugim operaterima sistema i relevantnim zainteresovanim stranama u cilju uspostavljanja regionalnog tržišta prirodnog gasa i dostizanja njegove liberalizacije, uz poklanjanje odgovarajuće pažnje posebnim zaslugama implicitnih javnih poziva u pogledu kratkoročnih raspodela i integracije mehanizama za uvođenje ravnoteže.
- 6.11. podnošenje podataka i dokumenata Regulatoru su potrebni da se omogući Regulatoru izvršavanje svoje dužnosti;
- 6.12. obavljanje svih drugih zadataka koji su važni za rad sistema prenosa.

Član 19

Nezavisnost zaposlenih i rukovodstva Operatera Sistema Prenosa

1. Odluke o imenovanju i produžavanju ugovora, o radnim uslovima, uključujući naknadu i uslove prekida službe lica odgovornih za upravljanje i/ili članova upravnih tela operatera sistema prenosa, donosi nadzorno telo Operatera Sistema Prenosa, obrazovan u skladu sa članom 20 ovog zakona.
2. Identitet, uslovi kojima se definiše služba, trajanje i prekid službe lica koje imenuje nadzorno telo za imenovanje ili produžavanje ugovora lica odgovornih za izvršnu upravu i/ili za članove upravnih tela Operatera Sistema Prenosa, kao i o razlozima za predloženu Odluku za prekid takve službe se informiše Energetska regulatorna kancelarija. Uslovi i odluke iz stava 1. stupaju na snagu samo ako Regulator ne uloži prigovor u roku od dvadeset i jednog (21) dana od obaveštenja.
3. Regulator može da uloži prigovor na odluke iz stava 1 ovog člana u slučaju:
  - 3.1. kada postoji sumnja u smislu profesionalne nezavisnosti imenovane osobe kao

odgovorno za upravljanje i/ili kao člana upravnih tela; kao i

3.2. u slučaju prevremenog prestanka mandata, ako postoji sumnja u vezi sa razlozima prevremenog prekida.

4. Lica odgovorna za upravu i/ili članovi upravnih tela, kao i radnici operatera sistema prenosa ne mogu imati ili sticati interes nad, ili primati finansijsku korist, neposredno ili posredno, od nijedne strane izuzev od operatera sistema prenosa.

5. Delotvorna prava izjavljivanja žalbe Regulatora zajamčena su svakom licu odgovornom za upravu i/ili članu upravnih tela operatera sistema prenosa protiv prevremenih prekida njihovi mandata.

Član 20

Odbor direktora

1. Operater Sistema Prenosa treba imati nadzorno telo, koje ima ovlašćenja da donosi odluke koje mogu imati značajan uticaj na vrednost aktive deoničara unutar operatera sistema prenosa, posebno odluke u vezi sa usvajanjem godišnjeg i višegodišnjeg sistema za nivo finansijskog dugovanja operatera sistema prenosa i u vezi sa iznosom dividendi koje se dele deoničarima. Odluke koje su u nadležnosti nadzornog tela ne obuhvataju svakodnevne delatnosti Operatera Sistema Prenosa ili uprave mreže, niti odluke u vezi sa delatnostima pripreme deseto (10) godišnjeg plana za razvoj mreže, a koji se priprema u skladu sa članom 22. ovog člana.

2. Kada operater sistema prenosa kao javno preduzeće, odnosno kada sistema prenosa je u javno vlasništvo, članovi Odbora direktora preduzeća imenuju se i razrešavaju u skladu sa stavom 3 i 4 ovog člana.

3. Postupak prijavljivanja kandidata, organizacija i drugi uslovi za izbor članova Odbora direktora, sprovode se u skladu sa Zakonom o Javnim Preduzećima.

4. Pored dužnosti i odgovornosti članova Odbora direktora definisanih Zakonom o javnim preduzećima, Odbor direktora je dužan da primenjuje odredbe ovog zakona u pogledu obaveza Energetske Regulatorne Kancelarije.

Član 21

Program usklađivanja i službenik za usklađivanje

1. Operater Sistema Prenosa dužan je da uspostavi i primeni program za usklađivanje propisa kojim se utvrđuju mere za sprečavanje diskriminacije i za odgovarajući nadzor. Programom za usklađivanje propisa utvrđuju se posebne obaveze zaposlenih kod Operatera Sistema Prenosa za postizanje cilja programa. Program za usklađivanje propisa usvaja Energetska regulatorna kancelarija. Bez prejudiciranja ovlašćenja Energetske Regulatorne Kancelarije, usklađenost propisa preko programa za usklađivanje propisa nezavisno prati službenik za usklađivanje.

2. Službenika za usklađivanje propisa bira nadzorno telo, i usvaja Energetska regulatorna kancelarija. Regulator može da odbije da potvrdi izbor službenika za usklađivanje propisa samo u slučaju nepostojanja nezavisnosti ili profesionalnih kapaciteta. Službenik za usklađivanje propisa može biti fizičko lice ili pravno lice.

3. Službenik za usklađivanje propisa dužan je da:

3.1. prati primenu Programa za usklađivanje;

3.2. priprema godišnji izveštaj, uključujući mere koje su preduzete za primenu programa za usklađivanje propisa. Godišnji izveštaj se dostavlja Regulatoru;

3.3. podnosi izveštaj nadzornom telu i da daje preporuke u vezi sa programom za usklađivanje propisa i primenom istog;

3.4. obaveštava Regulatora o svakom bitnijem kršenju propisa u vezi sa primenom Programa za usklađivanje propisa; i

3.5. podnosi izveštaj Regulatoru o svakom ekonomskom i finansijskom odnosu između deoničara i Operatera Sistema Prenosa.

4. Službenik za usklađivanje propisa dužan je da Regulator dostavi predložene odluke u vezi sa investicionim planom ili pojedinačnim ulaganjima u mrežu. Ovo treba da se uradi najkasnije u roku u kom rukovodstvo ili nadležno upravno telo operatera sistema prenosa iste dostavlja nadzornom telu.

5. U slučaju kada nadzorno telo donese odluku koja za dejstvo ima sprečavanje ili odlaganje planiranog ulaganja iz deseto (10) godišnjeg plana, a koje je trebalo da se realizuje u naredne tri (3) godine, službenik za usklađivanje propisa dužan je da o tome obavesti Energetsku regulatornu kancelariju, koja zatim postupa u skladu sa članom 22 ovog zakona.

6. Regulator usvaja uslove zapošljavanja, uključuju period službe službenika za usklađivanje propisa. Ovi uslovi moraju biti takvi da obezbede nezavisnost službenika za usklađivanje propisa, predviđajući, između ostalog, sve neophodne resurse za izvršavanje dužnosti istog. U toku svog perioda službe, službenik za usklađivanje propisa nema pravo da radi na drugom radnom mestu, da vrše odgovornost ili interese, neposredno ili posredno, nad drugim energetskim preduzećem ili organizacijom, ili vladinom agencijom.

7. Službenik za usklađivanje propisa dužan je da redovno podnosi izveštaj, bilo usmeno bilo u pisanom obliku, Regulatoru ima pravo da podnosi izveštaj, nadzornom telu Operatera Sistema Prenosa.

8. Službenik za usklađivanje propisa može da prisustvuje svim sastancima rukovodstva ili upravnih tela operatera sistema prenosa, kao i sastancima nadzornog tela. Službenik za usklađivanje propisa dužan je da prisustvuje svakom sastanku na kom se rešavaju sledeća pitanja:

8.1. uslovi pristupa mreži, posebno u pogledu taksi, usluga za pristup treće strane, raspodele kapaciteta i kontrole opterećenja, otvorenosti, ravnoteže i sekundarnih tržišta;

8.2. projekti koji se realizuju u svrhu rada, održavanja i razvoja sistema prenosa, uključujući ulaganja u nove linije prenosa, proširenje kapaciteta i optimizaciju postojećih kapaciteta;

8.3. kupovina ili prodaja energije koja je neophodna za rad sistema prenosa.

9. Službenik za usklađivanje propisa dužan je da prati usklađenost operatera sistema prenosa sa propisima u pogledu poverljivosti.

informacija.

10. Službenik za usklađivanje propisa ima pravo pristupa svim bitnim podacima i prostorijama operatera sistema prenosa, kao i svim podacima koji su neophodni za izvršavanje svojih dužnosti.

11. Nadzorno telo može da razreši dužnosti službenika za usklađivanje propisa uz preliminarnu saglasnost Regulatorna. Službenik za usklađivanje propisa razrešava se dužnosti u slučaju nepostojanja nezavisnosti ili stručnih kvalifikacija, na zahtev Regulatora.

12. Službenik za usklađivanje propisa ima pravo pristupa prostorijama operatera sistema prenosa bez prethodne najave.

Član 22

Razvoj mreže i uslova za donošenje odluka o ulaganjima

1. Svake godine, operater sistema prenosa dužan je da Regulator dostavi deseto (10) godišnji plan za razvoj mreže, na osnovu projekcije snabdevenosti i potražnje, posle konsultacija sa svim relevantnim zainteresovanim stranama. Ovaj plan razvoja mreže sadrži dejstvene mere kako bi se obezbedila održivost i sigurnost sistema za snabdevanje.

2. Posebno, deseto (10) godišnji plan za razvoj mreže sadrži podatke:

2.1. kako bi se učesnici na tržištu obavestili o ključnoj infrastrukturi prenosa koju treba razviti ili obnoviti u narednih deset (10) godina;

2.2. o svim ulaganjima koja su izvršena i o novim ulaganjima koja treba izvršiti u narednih deset (3) godina; i

2.3. da obezbedi vremenski okvir za sve investicione projekte.

3. Prilikom razmatranja deseto (10) godišnjeg plana za razvoj mreže, operater sistema prenosa iznosi razumne pretpostavke o razvoju proizvodnje, snabdevanju, potrošnji i razmenama sa drugim zemljama, uzimajući u obzir investicione planove za regionalnu mrežu i mrežu Energetske Zajednice.

4. Regulator obavlja konsultacije sa svim sadašnjim ili budućim korisnicima o deseto (10) godišnjem planu za razvoj mreže na otvoren i transparentan način. Lica ili preduzeća koja tvrde da su budući korisnici mreže mogu biti obavezani da obrazlože svoje tvrdnje. Regulator objavljuje rezultate procesa konsultacije, posebno moguće potrebe za ulaganjem.

5. Regulator ispituje da li deseto (10) godišnji plan za razvoj mreže obuhvata sva potrebna ulaganja, koja su identifikovana u toku procesa konsultacije, i da li je plan u skladu sa energetsom strategijom Energetske Zajednice uključujući evropsku perspektivu o adekvatnosti snabdevanja. Ako postoje sumnje u vezi sa usklađenosti sa energetsom strategijom Energetske Zajednice, Regulator obavlja konsultacije sa Odborom Energetska Regulatorne Zajednice. Regulator

može da od Operatera Sistema Prenosa zatraži da izmeni svoj deseto (10) godišnji plan za razvoj mreže.

6. Regulator prati i ocenjuje primenu deseto (10) godišnjeg plana za razvoj mreže.

7. Ako Operater Sistema Prenosa, izuzev ako postoje izuzetni razlozi van kontrole istog, ne izvrši ulaganje koje je na osnovu deseto (10) godišnjeg plana za razvoj mreže mora da izvrši u naredne tri (3) godine. Regulator preduzima najmanje jednu od sledećih mera kako bi obezbedila realizaciju takvog ulaganja, ili ako je takvo ulaganje i dalje bitno, na osnovu najnovijeg plana za razvoj mreže:

7.1. zahteva od operatera sistema prenosa da izvrši takvo ulaganje;

7.2. organizuje otvoreni javni poziv za ulagače u vezi sa predmetnim ulaganjem; ili

7.3. obavezuje Operatera Sistema Prenosa da prihvati kapitalno povećanje za finansiranje neophodnih ulaganja i omogućava nezavisnim ulagačima da učestvuju u kapitalu. Ako Regulator primeni svoja ovlašćenja iz podstava 7.2 ovog člana, isti ima pravo da obaveže operatera sistema prenosa da ispoštuje jednu ili više sledećih stvari:

7.3.1. finansiranje preko treće strane;

7.3.2. izgradnja preko bilo koje treće strane;

7.3.3. da sam izgradi nove aktive;

7.3.4. da sam upravlja novim aktivama.

8. Operater Sistema Prenosa dužan je da ulagačima dostavi sve potrebne podatke kako bi se izvršilo ulaganje, da priključi novu aktivu na mrežu prenosa i da uopšteno uloži sve napore kako bi se obezbedila realizacija investicionog projekta. Srodni finansijski uslovi predmet su odobrenja koje daje Regulator.

9. Ako Regulator primeni svoja ovlašćenja iz stava 7. ovog člana odgovarajućim tarifnim uslovima pokrivaju se troškovi takvog ulaganja.

Član 23

Poverljivost operatera sistema prenosa i skladištenja

1. Bez prejudiciranja člana 32 ovog zakona i određene članove Zakona o Energetskom Regulatoru ili neke druge zakonske obaveze o otkrivanju podataka, svaki operater sistema prenosa, odnosno skladišta dužan je da čuva poverljivost poslovno osetljivih podataka, dobijenih u toku obavljanja svojih delatnosti, i dužan je da spreči na diskriminatoran način otkrivanje podataka o sopstvenim delatnostima koje bi mogle da nose poslovnu korist.

2. Operater sistema srenosa i skladištenja nema pravo, u kontekstu prodaje ili kupovine prirodnog gasa preko srodnih preduzeća, da zloupotrebi poslovno osetljive podatke, dobijene od trećih strana, u kontekstu pružanja ili vođenja pregovora oko pristupa sistemu.

POGLAVLJE III OPERATERA SISTEMA DISTRIBUCIJE

Član 24

Određivanje operatera sistema distribucije

Vlada Republike Kosovo izabere na osnovu konkurencije i imenuje jedno (1) ili više pravna lica kao kandidate za operatere sistema distribucije. Kandidati su dužni da se prijave za licencu Regulator u roku od šezdeset (60) dana od dana kada ih izabere vlada.

Član 25

Zadaci operatera sistema distribucije

1. Svaki Operater Sistema Distribucije, dužan je:

1.1. da obezbedi da sistem distribucije pokriva opravdanu potražnju za distribucijom gasa te da rukovodi, održava i razvija prema finansijskim uslovima, sigurni, pouzdani i efikasni sistem, sa dužnom pažnjom za životnu sredinu i energetske efikasnost;

1.2. da se uzdrži od diskriminisanja korisnika sistema ili kategorija korisnika sistema, posebno u korist svojih povezanih preduzeća;

1.3. svakom drugom operateru sistema distribucije, prenosa i/ili skladištenja, obezbedi dovoljno podataka kako bi se obezbedilo odvijanje transporta i skladištenje prirodnog gasa u skladu sa sigurnim i efikasnim radom među priključenog sistema;

1.4. da korisnicima sistema obezbedi podatke koji su im potrebni kako bi efikasno pristupili sistemu.

2. Usvojena pravila od strane operatera sistema distribucije o uravnoteženju sistema za distribuciju gasa moraju biti objektivni, otvoreni i ne diskriminacioni, uključujući pravilnike o naknadi za korišćenje mreža koju plaćaju korisnici, zbog energetske neravnoteže.

3. Ne diskriminacioni uslovi i rokovi, predlažu i sačinjavaju se i od strane operatera sistema uključujući troškove koje se odražavaju za pružanje takve usluge od strane operatera sistema prenosa, predlažu se od strane operatera shodno člana 41. ovog zakona.

4. Propisi iz stava 2 ovog člana podnose se Regulatoru, a koji se objavljuju nakon usvajanja.

Član 26

Nezavisnost Operatera Sistema Distribucije

1. Ako Operater Sistema Distribucije je deo vertikalno integrisano preduzeće, on će biti nezavisan bar u smislu svog pravnog oblika, organizacije i donošenja odluka u delatnostima koje nisu u vezi sa prenosom. Ovaj zahtev ne obuhvata obavezu razdvajanja vlasništva nad aktivom sistema distribucije od vertikalno integrisanog preduzeća.

2. U cilju obezbeđivanja nezavisnosti operatera sistema distribucije iz stava 1. ovog člana, primenjuju se sledeći minimalni uslovi:

2.1. lica koja upravljaju Operaterom Sistema Distribucije ne mogu da učestvuju u strukturama integrisanog preduzeća za prirodni gas, koje je odgovorno za svakodnevni rad proizvodnje, prenosa i snabdevanja prirodnim gasom, bilo posredno bilo neposredno;

2.2. preduzimaju se odgovarajuće mere kako bi se obezbedilo da su profesionalni interesi na radu lica odgovornih za upravljanje Operaterom Sistema Distribucije uzeti u obzir na takav način da se obezbedi da su ista u stanju da nezavisno postupaju;

2.3. Operater Sistema Distribucije ima pravo da donosi dejstvene odluke, nezavisno od integrisanog preduzeća za gas, u pogledu aktive koja je neophodna za rad, održavanje ili razvoj mreže. Ovo ne sprečava postojanje odgovarajućih mehanizama za koordinaciju kako bi se obezbedilo da su zaštićena prava za nadzor finansija i upravljanja matičnom podružnicom, a koja ima matično preduzeće u pogledu povraćaja aktive posredno uređene u skladu sa članom 31. ovog zakona u zavisnoj kompaniji. U cilju izvršavanja tih zadataka, operater sistema distribucije na svom raspolaganju ima neophodne resurse, uključujući ljudske, tehničke, finansijske i fizičke resurse.

2.4. Posebno, u kontekstu podstava 2.3 ovog člana, matično preduzeće ima pravo da usvoji godišnji finansijski plan ili svaki sličan instrument, operatera sistema distribucije te da odredi ukupno ograničenje u pogledu nivoa zaduženosti zavisne kompanije. Ovo matičnom preduzeću ne daje za pravo da daje uputstva u vezi sa svakodnevnim poslovanjem, niti u vezi sa pojedinačnim odlukama u vezi sa izgradnjom ili obnovom linija distribucije, a koje ne prekoračuju uslove usvojenog finansijskog plana, odnosno nekog sličnog instrumenta.

2.5. Operater Sistema Distribucije dužan je da izradi program za usklađivanje propisa kojim se utvrđuju mere kako bi se obezbedilo da ne postoji diskriminacija, i obezbeđuje odgovarajući nadzor. Programom se utvrđuju posebne obaveze koje su zaposleni dužni da izvršavaju. Lice ili telo odgovorno za praćenje programa za usklađivanje propisa dužno je da Regulator podnese i da objavi godišnji izveštaj u kom se navode preduzete mere. Službenik za usklađivanje propisa pri operateru sistema distribucije u celosti je nezavisan i ima pravo pristupa svim podacima operatera sistema prenosa i svakog srodnog preduzeća, ako je to potrebno za izvršavanje dužnosti istog.

2.6. Ako je Operater Sistema Distribucije deo vertikalno integrisanog preduzeća, isto je pod nadzorom Regulatora i Kosovske Komisije za Konkurenciju, kako isto ne bi iskoristilo svoju vertikalnu integraciju za narušavanje konkurencije. Posebno, Operater Sistema Distribucije ne sme da stvara zabunu u pogledu identiteta određenog snabdevača u sklopu vertikalno integrisanog preduzeća.

Član 27

Poverljivost operatera sistema distribucije

1. Bez prejudiciranja člana 22. ovog zakona ili neke druge zakonske obaveze o otkrivanju podataka, svaki Operater Sistema Distribucije dužan je da čuva poverljivost poslovno osetljivih podataka, dobijenih u toku obavljanja svojih delatnosti, i dužan je da spreči objavljivanje podataka o sopstvenim delatnostima koje bi mogle da nose poslovnu korist.

2. Operater Sistema Prenosa nema pravo, u kontekstu prodaje ili kupovine prirodnog gasa preko srodnih preduzeća, da zloupotrebi poslovno osetljive podatke, dobijene od trećih strana, u kontekstu pružanja ili vođenja pregovora oko pristupa sistemu.

Član 28

Zatvoreni sistemi distribucije

1. Regulator usvaja pravila o delatnostima u oblasti distribucije, u okviru zatvorenog sistema, uzimajući u obzir da takav sistem radi izolovano u okviru ograničenog geografskog prostora, u kom se obavljaju poslovno privredne delatnosti, pod određenim uslovima koji su:

1.1. integrisani iz određenih tehničkih ili bezbednosnih razloga, rada ili procesa proizvodnje kod korisnika takvog sistema; ili

1.2. u kojima sistem distribuira prirodni gas, prvenstveno za potrebe vlasnika operatera sistema ili samog operatera sistema ili srodnih preduzeća.

2. Regulator može da operatera zatvorenog sistema distribucije oslobodi uslova iz člana 34 ovog zakona tako da se tarife, ili metodologije koje omogućavaju njihovu primenu, usvajaju pre stupanja na snagu u skladu sa članom 48 ovog zakona.

3. U slučaju oslobađanja obaveze iz stava 2 ovog člana, postojeće cene, ili metodologija naknade po kojoj se obračunava cena, može se opozvati i prilagoditi metodologiji i cenama koje odobri Regulator, na zahtev korisnika te mreže.

4. Ako zatvoreni sistem mreže distribucije koristi mali broj domaćinstava, lica koja su zaposlena kod vlasnika zatvorenog sistema ili na neki način povezana sa istim, isto ne sprečava oslobađanje od obaveza zatvorenog sistema distribucije, kako je definisa u stavu 2 ovog člana.

Član 29

Razdvajanje operatera sistema za skladištenje

1. Ukoliko je Operator Sistema za Skladištenje deo vertikalno integrisanog poduhvata, isti je nezavisan barem u smislu svog pravnog oblika, organizacije i odlučivanja od drugih delatnosti koje nisu povezane sa prenosom, distribucijom i skladištenjem.

2. Kako bi se obezbedila nezavisnost Operatora Sistema za Skladištenje iz stava 1. ovog člana, važe najmanje sledeći kriterijumi:

2.1. lica odgovorna za upravljanje Operatorom Sistema za Skladištenje neće učestvovati u strukturama kompanije integrisanog poduhvata za promet prirodnog gasa, odgovornog, direktno ili indirektno, za svakodnevnu proizvodnju i snabdevanje prirodnim gasom;

2.2. odgovarajuće mere preduzimaju se kako bi se obezbedilo da su stručni interesi lica odgovornih za upravljanje Operatorom Sistema za Skladištenje uzeti u obzir na način koji obezbeđuje njihovo nezavisno delovanje;

2.3. Operator Sistema za Skladištenje ima delotvorna prava odlučivanja, nezavisno od integrisanog gasovodnog poduhvata, što se tiče imovine neophodne za rad, održavanje ili razvoj mreže. Ovo ne bi trebalo da spreči da postojanje odgovarajući mehanizma za koordinaciju kako bi se obezbedila zaštita prava matične kompanije da vrši ekonomski i upravni nadzor podružnice u smislu povraćaja ove imovine, što je indirektno uređeno članom 32 ovog zakona. Konkretno, ovo omogućuje matičnoj kompaniji da usvoji godišnji

finansijski plan ili bilo koji ekvivalentni instrument operatora sistema za skladištenje i da utvrdi globalna ograničenja nivoa zaduženosti svojih podružnica. Ovo ne daje za pravo matičnoj kompaniji da daje instrukcije u vezi sa svakodnevnim radom, niti u vezi sa individualnim odlukama oko gradnje ili modernizacije objekata za skladištenje, izvan ograničenja usvojenog finansijskog plana ili bilo kog ekvivalentnog instrumenta; i

2.4. Operator sistema za Skladištenje sačinjava program ispunjavanja, koji predviđa mere koje se preduzimaju kako bi se isključilo diskriminatorno ponašanje i kako bi se obezbedilo odgovarajuće praćenje njegove ispoštovanosti. Program ispunjavanja predviđa konkretne obaveze zaposlenih za ispunjavanje ovih ciljeva. Lica ili tela odgovorna za praćenje programa ispunjavanja podnose Regulator i objavljuju Godišnji izveštaj, koji predviđa preduzete mere.

Član 30

Transparentnost energetskih preduzeća

1. Regulator dužna je da obezbedi da energetska preduzeća koja imaju licencu da obavljaju delatnosti proizvodnje, distribucije i snabdevanja imaju odvojene unutrašnje račune za svaku od ovih delatnosti, kao da predmetne delatnosti obavljaju odvojena preduzeća, u cilju sprečavanja diskriminacije, preklapajući subvencija i narušavanja konkurencije.

2. Svako energetska preduzeće dužno je da vodi odvojeni račun za svoje licencirane delatnosti u oblasti energetike, kao i za svaku drugu delatnost, i dužno je da obezbedi reviziju takvih računa.

3. Javni snabdevač dužan je da vodi odvojene račune za snabdevanje potrošača koji ispunjavaju uslove i za snabdevanje potrošača koji ne ispunjavaju uslove, ako snabdevanje vrše odvojena preduzeća, i dužan je da obezbedi reviziju takvih računa.

Član 31

Kombinovani Operater Sistema

Uslovi nezavisnosti operatera sistema distribucije, kako je utvrđeno članom 26. ovog zakona, ne sprečavaju rad kombinovanog operatera sistema prenosa, skladištenja i distribucije, pod uslovom da isti poštuje uslove razdvajanja i nezavisnosti Operatera Sistema Prenosa.

Član 32

Pravo na pristup računima

1. Regulator ima pravo na pristup računima preduzeća za prirodni gas, u skladu sa članom članom 33 ovog zakona.

2. Regulator dužna je da čuva poverljivost poslovno osetljivih podataka, s obzirom da Regulator ima pravo da objavi takve podatke ako je to potrebno da bi obavljala svoje delatnosti.

Član 33

Razdvajanje računa

1. Regulator obezbeđuje da se računi preduzeća za prirodni gas vode u skladu sa stavovima 2 do 5 ovog člana. Ako preduzeće ima pravo na oslobađanje od ove odredbe, na osnovu člana 51

ovog zakona, isto je dužno da vodi bar unutrašnje račune u skladu sa ovim članom.

2. Preduzeće za prirodni gas, kakav god da je sistem vlasništva ili pravni oblik istog, dužno je da sastavi, podnese na reviziju i objavi svoje godišnje stanje računa u skladu sa zakonima koji su na snazi u vezi sa godišnjim stanjem računa preduzeća sa ograničenom odgovornošću. Preduzeća koja nemaju zakonsku obavezu da objavljuju svoje godišnje stanje računa dužna su da primerak istog stave na raspolaganje javnosti u svojoj glavnoj kancelariji

3. Preduzeće za prirodni gas, u svom knjigovodstvu, dužno je da vodi odvojene račune za svaku svoju delatnost prenosa, distribucije i skladištenja, kako bi bili u obavezi da to čine kada bi predmetne delatnosti obavljala odvojena preduzeća, u cilju sprečavanja diskriminacije, preklapajući subvencija i narušavanja konkurencije. Preduzeća vode račune, koji se mogu konsolidovati, za druge delatnosti u vezi sa gasom a koje nisu u vezi sa prenosom, distribucijom i skladištenjem.

4. Prihod od vlasništva nad mrežom prenosa/distribucije navodi se u obračunu. Oni vode odvojene račune za delatnosti koje obuhvataju privilegovane potrošače i aktivnosti za ostale potrošače. Kada je to izvodljivo, preduzeće je dužno da vodi konsolidovane račune za druge delatnosti koje nisu u vezi sa gasom. Knjigovodstvo obuhvata bilans stanja i obračun dobiti i gubitaka za svaku delatnost.

5. Revizija iz stava 2 ovog člana, posebno, proverava obavezu u vezi sa sprečavanjem diskriminacije i preklapanja subvencija iz stava 3 ovog člana.

6. Preduzeće je dužno da u svom unutrašnjem obračunu navede pravilnike o raspodeli aktive obaveze, rashoda i prihoda, kao i amortizaciju istog, bez štete po važeća pravila obračuna, a koja poštuju prilikom izrade odvojenih računa utvrđne stavom 3 ovog člana. Ovi unutrašnji pravilnici mogu se menjati samo u izuzetnim slučajevima. Takve izmene se navode i propisno potkrepljuju.

7. U godišnjem stanju računa navodi se u beleškama svaki promet u određenom iznosu koji je izvršen sa srodnim preduzećima.

Član 34 **Pristup treće strane**

1. Operateri Sistema Prenosa, skladištenja i distribucije dužni su da preduzećima za prirodni gas i potrošačima koji ispunjavaju uslove, uključujući preduzeća za snabdevanje, omoguće ne diskriminacioni pristup sistemima prenosa, skladištenja i distribucije u liniji cevovoda, u skladu sa pravilnicima i tarifama koje usvoji i objavi Regulator. Tarife su otvorene i ne diskriminacione.

2. Odredbe stava 1 ovog člana ne sprečavaju zaključivanje dugoročnih ugovora ako isti nisu suprotni svrsi ovog Zakona o unapređenju konkurencije. Operater sistema prenosa ima pristup mreži drugih operatera sistema prenosa, ako je to potrebno u svrhu obavljanja svoje delatnosti, uključujući i one koje su u vezi sa među graničnim prenosom.

3. Pristup za treće strane slične onima iz stava 1 ovog člana dozvoljen je i mreži cevovoda gornjeg toka, uključujući objekte u kojima se obezbeđuju tehničke usluge u vezi sa takvim pristupom, izuzev delova istih mreža ili objekata koji se koriste za delatnosti mesne proizvodnje u mestu u kom se gas proizvodi. Operateri sistema prenosa i distribucije dužni su da ponude ne diskriminacione usluge svakom korisniku mreže.

4. Pristup iz stava 3 ovog člana obezbeđuje se u cilju postizanja konkurentnog tržišta prirodnog gasa, uzimajući u obzir sigurnost i redovno snabdevanje iz kapaciteta koji je na raspolaganju ili koji se razumno može staviti na raspolaganje te ekološki zaštititi. U skladu sa ovim stavom, uzima se u obzir:

4.1. potreba da se odbije pristup ako nisu usklađene tehničke specifikacije a koje se ne mogu razumno rešiti;

4.2. potreba da se izbegnu poteškoće koje se ne mogu razumno otkloniti i koje mogu naštetiti efikasnoj, aktuelnoj i planiranoj proizvodnji ugljenohidrata, uključujući i one iz oblasti krajnje stabilnosti privrede;

4.3. potreba da poštuju propisno potkrepljene i razumne potrebe vlasnika ili operatera mreže cevovoda gornjeg toka za transport i preradu gasa, kao i interesi svakog korisnika mreže cevovoda gornjeg toka ili srodnih objekata za preradu ili rukovanje, a koja se mogu naći pod uticajem; i

4.4. potreba da se ispoštuje zakoni i upravni postupci, u skladu sa važećim zakonima, kako bi se dobila dozvola za proizvodnju ili razvoj gornjeg toka.

5. Regulator je dužan da donese pravilnik o rešavanju sporova u vezi sa pristupom ili odbijanjem pristupa svakom objektu, kako je predviđeno ovim Zakonom. Regulator objavljuje podatke o protoku, metodologiji i strukturi tarifa.

6. Operater Sistema Prenosa dužan je da objavi detaljne podatke u vezi sa uslugama koje pruža i uslovima koji su potrebni za prijavu, zajedno sa svim neophodnim tehničkim podacima kako bi korisnici mreže imali efikasan pristup mreži, a u cilju obezbeđivanja otvorenih, objektivnih i ne diskriminacionih tarifa i u cilju olakšavanja efikasnog korišćenja gasne mreže.

7. Protiv konačne odluke Regulatora, stranka ima pravo da započne upravni konflikt pri nadležnom sudu u skladu Zakona o upravnom sporu.

Član 35

Odbijanje pristupa

1. Operateri Sistema Prenosa, distribucije ili skladištenja mogu da odbiju pristup sistemu u slučaju nedostatka kapaciteta ili ako bi pristup sistemu iste sprečio da izvršavaju obaveze javne usluge, u slučaju ozbiljnih ekonomskih i finansijskih poteškoća sa ugovorima „Uzmi ili plati“ , uzimajući u obzir uslove i postupke iz člana 32 ovog zakona. Takvo odbijanje mora biti opravdana dokazima.

2. Ministarstvo može da zatraži od preduzeća za prirodni gas koje odbije pristup svojim objektima po osnovu nedostatka kapaciteta ili nepostojanja priključka za neophodna ulaganja, do mere da ekonomski bude izvodljivo ili ako je mogući potrošač spreman da plati za proširenje kapaciteta.

Član 36

Nova infrastruktura

1. Nove velike interkonekcije između Kosova i drugih zemalja, kao i skladišni objekti, na zahtev, mogu se izuzeti od odredbi člana 34 i člana 48 ovog zakona, pod ovim uslovima:

1.1. ulaganje mora biti takvo da unapredi konkurenciju u oblasti snabdevanja gasom te sigurnost snabdevanja;

1.2. nivo rizika koji sa sobom nosi ulaganje mora biti takav da se isto ne izvršava ako izuzeće nije odobreno;

1.3. infrastruktura mora biti u vlasništvu pravnog ili fizičkog lica koje je odvojeno bar u smislu svog pravnog oblika od operatera sistema gde se gradi infrastruktura;

1.4. naknadu plaćaju korisnici iste infrastrukture;

1.5. izuzeće ne sme biti na štetu konkurencije ili dejstvenog rada unutrašnjeg tržišta gasa, ili efikasnog rada uređenog sistema na koji se infrastruktura priključuje.

2. Odredbe od stava 1 ovog člana primenjuje se i u slučaju većeg povećanja kapaciteta u postojećoj infrastrukturi i na izmene iste infrastrukture na način da se omogući razvoj novih izvora za snabdevanje gasom.

3. Regulator može, u zavisnosti od slučaja, da odluči o izuzeću iz stava 1 i 2 ovog člana, ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana.

4. Kada se predmetna infrastruktura nalazi na teritoriji više od jedne članice Energetske zajednice, prelazi granicu između Kosova i druge članice Energetske Zajednice, Regulatorni odbor Energetske Zajednice može da podnese savetodavno mišljenje Regulatoru i regulatornom organu druge članice Energetske zajednice o kojoj se radi, što se može iskoristiti kao osnova za odluku o izuzeću, u roku od dva (2) meseca od dana kada je zahtev za izuzeće dostavljen poslednjem od istih regulatornih organa.

5. Kada svaki predmetni regulatorni organ da svoju saglasnost u vezi sa zahtevom za izuzeće u roku od šest (6) meseci od dana kada je isti dostavljen poslednjem od regulatornih organa, isti su dužni da o svojoj odluci obaveste Odbor Regulatora.

6. Odbor Regulatora izvršava zadatke koje mu povere regulatorni organi članica Energetske zajednice, a koji se tiču ovog člana:

6.1. kada nijedan od predmetnih regulatornih organa nije mogao da postigne saglasnost u roku od šest (6) meseci od dana kada je zahtev za izuzeće dostavljen poslednjem od istih regulatornih organa; ili

6.2. na zajednički zahtev predmetnih regulatornih organa.

7. Svaki od predmetnih regulatornih organa može da zajednički zatraži da se rok iz stava 6. podstav 1 ovog člana produži za najviše tri (3) meseca.

8. Pre donošenja odluke, Regulatora obavlja konsultacije sa relevantnim regulatornim organima i podnosiocima zahteva.

9. Izuzeće može da obuhvati celu, odnosno deo nove infrastrukture, postojeće infrastrukture sa znatno povećanim kapacitetom ili izmenu postojeće infrastrukture.

10. Kada se odlučuje o izuzeću, u zavisnosti od slučaja, uzima se u obzir potreba da se nametnu uslovi u vezi sa trajanjem izuzeća i ne diskriminacionim pristupom infrastrukturi. Kada se odlučuje o uslovima iz ovog stava, posebno se uzima u obzir trajanje ugovora, dodatni kapacitet koji treba izgraditi ili izmena postojećeg kapaciteta, rok za realizaciju projekta i nacionalne okolnosti.

11. Prilikom odobravanja izuzeća, Regulator odlučuje o pravilnicima i mehanizmima za upravljanje kapacitetom i raspodelu istog. Pravilnicima se predviđa da svaki mogući korisnik infrastrukture dobije poziv da predstavi svoj interes za zaključivanje ugovora o kapacitetu pre raspodele kapaciteta u novoj infrastrukturi, uključujući za sopstvene potrebe. Regulator određuje i da se pravilnikom o kontroli opterećenja predvidi obaveza ponude neiskorišćenog kapaciteta na tržištu, te da se korisnicima infrastrukture omogući da trguju svojim ugovorenim kapacitetima na sekundarnom tržištu. Kada ocenjuje uslove iz stava 1.1 ,1.2 i 1.4 ovog člana, Regulator uzima u obzir rezultate postupka za raspodelu kapaciteta.

12. Odluka o izuzeću, uključujući svaki uslov iz podstava ovog stava, propisno se obrazlaže i objavljuje. Ne otkrivajući osetljive komercijalne informacije, odluka treba da sadrži:

12.1. detaljne razloge zbog kojih Regulator odobrava ili odbija izuzeće, zajedno sa referencom pozivajući se na stav 1 ovog člana, uključujući srodne odredbe na kojima se ista odluka zasniva, uključujući finansijske podatke kojima se opravdava potreba za izuzećem;

12.2. analizu koja je izvršena u pogledu uticaja na konkurenciju i delotvoran rad unutrašnjeg tržišta gasa, a koji proizilazi iz izuzeća;

12.3. razloge o određenom roku i udelu ukupnog kapaciteta predmetne gasne infrastrukture za koji je odobreno izuzeće;

12.4. rezultat konsultacija sa predmetnim zemljama ili regulatornim organima, ako se izuzeće odnosi na među priključak; i

12.5. doprinos koji infrastruktura daje uvođenju raznovrsnosti u snabdevanju gasom.

13. Bez obzira na stav 3 ovog člana, Regulator može da se obrati Regulatornom odboru Energetske zajednice da dostavi svoje mišljenje o zahtevu za izuzeće. Isto mišljenje se objavljuje zajedno sa odlukom.

14. Regulator Sekretarijatu Energetske Zajednice bez odlaganja prosleđuje primerak svakog zahteva za izuzeće, odmah po prijemu istog. Regulator bez odlaganja obaveštava Sekretarijat Energetske Zajednice o svojoj odluci, zajedno sa svim bitnim podacima u vezi sa odlukom. Isti podaci se Sekretarijatu Energetske zajednice mogu dostaviti u zbirnom obliku, kako bi isti mogao da donese osnovanu odluku.

15. U roku od dva (2) meseca od dana prijema obaveštenja, Sekretarijat Energetske zajednice može da donese mišljenje kojim poziva Regulatora da izmeni ili povuče odluku o odobravanju izuzeća. Ovaj period od dva (2) meseca se može produžiti za dodatni period od dva (2) meseca ako Sekretarijat Energetske zajednice zatraži dodatne podatke. Dodatni period počinje da teče na dan kada su primljeni potpuni podaci. Početni period od dva (2) meseca može se produžiti i uz uzajamnu saglasnost Sekretarijata Energetske zajednice i Regulatora.

16. Ako se traženi podaci ne dostave u roku predviđenom u zahtevu, smatra se da je obaveštenje povučeno, izuzev ako je pre isteka roka isti produžen uz uzajamnu saglasnost Sekretarijata Energetske zajednice i Regulatora ili ako Regulator i Sekretarijat Energetske Zajednice u propisno obrazloženoj izjavi obavesti da obaveštenje smatra potpunim.

17. Regulator uzima u obzir mišljenje Sekretarijata Energetske Zajednice kojim se preporučuje izmena ili povlačenje odluke o izuzeću. Kada je konačna odluka suprotna mišljenju Sekretarijata, Regulator daje i, zajedno sa odlukom, objavljuje razloge za takvu odluku.

18. Mišljenje Sekretarijata Energetske Zajednice o odluci o izuzeću gubi svoje dejstvo po isteku dve (2) godine od usvajanja u slučaju da izgradnja infrastrukture, nije počela da radi i po isteku pet (5) godina od usvajanja u slučaju da infrastruktura, još uvek nije pušten u rad izuzev ako Sekretarijat Energetske zajednice odluči da je docnja rezultat većih prepreka koje su van kontrole lica kome je izuzeće odobreno.

Član 37

Pristup treće strane sistemu prenosa

1. Pored odredbi o pristupu treće strane iz člana 34 Operater Sistema Prenosa dužan je da obezbedi pristup sistemu prenosa u skladu sa rokovima i uslovima iz pravilnika o mreži prenosa. U ovom smislu, Operater Sistema Prenosa dužan je:

1.1. da obezbedi usluge svakom korisniku sistema, na način koji ne pravi diskriminaciju;

1.2. da trećoj strani obezbedi kako čvrst tako i neprekidan pristup usluzi. Cena neprekidnog kapaciteta odražava verovatnoću prekida;

1.3. da korisnicima sistema ponudi kako dugoročne tako i kratkoročne usluge.

2. U pogledu stava 1.1 ovog člana, ako Operater Sistema Prenosa istu uslugu nudi različitim potrošačima, isti je dužan da to učini prema jednakim ugovornim rokovima i uslovima, ili primenom usklađenog ugovora o transportu i/ili na osnovu pravilnika o mreži prenosa koji usvoji Regulator.

3. Kada je to izvodljivo, pristup usluzi za treću stranu može se odobriti u zavisnosti od odgovarajućeg jemstva koje daju korisnici sistema u vezi sa svojom kreditnom sposobnošću. Takvo jemstvo ne sme da predstavlja nepropisnu prepreku za ulazak na tržište i mora biti ne diskriminaciono, otvoreno i srazmerno.

4. Ugovor o transportu koji je zaključen sa nestandardnim datumom početka ili na kraći rok nego standardni godišnji ugovor o transportu ne sme samovoljno dovesti do povećanja ili sniženja tarifa, na način na koji nije računata tržišna vrednost usluge, u skladu sa načelima utvrđenim u Zakonu o Energetskom Regulatoru.

Član 38

Pravilnik o Mreži Prenosa

1. Operater Sistema Prenosa predlaže pravilnik o mreži prenosa nakon obavljenih konsultacija sa učesnicima u sektoru prirodnog gasa, a isti usvaja Regulator u skladu sa člana 18 ovog zakona.

2. Pravilnik o mreži prenosa sadrži bar sledeće odredbe:

- 2.1. rokovi, uslovi, tehnički podaci i najmanje radne specifikacije za pristup korisnika sistemu prenosa, uključujući neograničeni pristup treće strane uslugama koje pruža Operater Sistema Prenosa;
- 2.2. obaveza objavljivanja podataka koji su neophodni za pristup sistemu;
- 2.3. definicija svake bitne stavke i podaci koji se objavljuju u svakom bitnom mestu, uključujući vreme objavljivanja istog;
- 2.4. planiranje razvoja sistema prenosa i praćenje primene istog;
- 2.5. tehnički uslovi za priključak na sistem prenosa;
- 2.6. uslovi za pouzdan i siguran rad sistema prenosa;
- 2.7. pravila o merenju, uključujući definisanu mernu opremu;
- 2.8. pravila o razmeni podataka o planiranoj i isporučenoj količini u slučaju kada svakodnevno merenje nije izvodljivo;
- 2.9. virtuelni bodovi u sistemu;
- 2.10. spektar kvaliteta, hemijskog sadržaja i drugih karakteristika prirodnog gasa koji se ubacuje u sistem i isporučuje iz sistema;
- 2.11. mehanizmi za raspodelu kapaciteta i postupak za kontrolu opterećenja, u skladu sa članom 39. ovog zakona.
- 2.12. razmena podataka sa drugim operaterima sistema;
- 2.13. vrsta i način dostavljanja podataka, koje podatke su učesnici na tržištu dužni da dostavljaju operateru sistema;
- 2.14. pravila postupka u slučaju smetnji u sistemu i u slučaju kompromitovanje sigurnosti u snabdevanju prirodnim gasom;
- 2.15. postupak za rešavanje sporova koji nastanu iz ugovora o transportu;
- 2.16. ostale stvari u vezi sa radom sistema prenosa.

Član 39

Načela mehanizama za raspodelu kapaciteta i postupci kontrole opterećenja za Operatera sistema prenosa

1. Učesnicima tržišta stavlja se na raspolaganje najviši kapacitet u svakom bitnom mestu, uključujući mesto ulaska i mesto izlaska, uzimajući u obzir integritet sistema i efikasan rad mreže.

2. Operater Sistema Prenosa dužan je da primeni i objavi ne diskriminacione i otvorene mehanizme za raspodelu kapaciteta:

2.1. koji prenose odgovarajuće ekonomske signale za efikasnu i najvišu upotrebu tehničkog kapaciteta, omogućavanje ulaganja u novu infrastrukturu i preko granične razmene prirodnog gasa;

2.2. koji su usklađeni sa tržišnim mehanizmima, uključujući tržišta u aktuelnim trgovinskim centrima, dok su istovremeno fleksibilna i u stanju da se prilagode tržišnim uslovima u razvoju; i

2.3. koji su u skladu sa sistemima za pristup mreži u drugim članicama Energetske Zajednice.

3. Operater Sistema Prenosa dužan je da primeni i objavi ne diskriminacioni i otvoreni postupak za kontrolu opterećenja, tako da olakša preko graničnu razmenu prirodnog gasa bez diskriminacije i na osnovu sledećih načela:

3.1. U slučaju ugovornog opterećenja, Operater Sistema Prenosa dužan je da ponudi neiskorišćeni kapacitet na primarnom tržištu, bar jedan dan pre i zasnovan nesmetano; i

3.2. korisnici sistema koji žele da preprodaju ili izdaju svoj neiskorišćeni ugovorni kapacitet na sekundarnom tržištu, imaju pravo da to učine, nakon što pošalju obaveštenje operateru sistema prenosa, prema rokovima i uslovima predviđenim u pravilniku o mreži prenosa.

4. U slučaju da postoji fizičko opterećenje, Operater Sistema Prenosa dužan je da primeni mehanizme raspodele kapaciteta, koji su ne diskriminacioni, transparentni, ili, ako je to potrebno, iste primenjuje Regulator.

5. Operater Sistema Prenosa dužan je da redovno ocenjuje tržišnu potražnju za novim ulaganjima. Kada se planiraju nova ulaganja, operater sistema prenosa ocenjuje tržišnu potražnju i uzima u obzir sigurnost snabdevanja.

Član 40

Pravila ravnoteže

1. Pravila ravnoteže utvrđuju se na pravičan, ne diskriminacioni i transparentan način i zasnivaju se na objektivnim kriterijumima. Pravila o uvođenju ravnoteže odražavaju odgovarajući sistem potreba, uzimajući u obzir resurse koji su na raspolaganju Operateru Sistema Prenosa. Pravila o uvođenju ravnoteže tržišno su zasnovana.

2. Naknada u slučaju ne ravnoteže odražava troškove u onoj meri u kojoj je to izvodljivo, dajući istovremen odgovarajući podsticaj za uvođenje ravnoteže u preuzimanju i isporuci gasa, i služi tome da se izbegnu preklapajuće subvencije između korisnika sistema ili prepreke po ulazak za nove korisnike sistema;

3. Operater Sistema Prenosa dužan je da objavi dovoljne, blagovremene i pouzdane podatke u elektronskom obliku o statusu korisnika sistema u pogledu ravnoteže, a koji su potrebni kako bi se korisnicima sistema omogućilo da na vreme preduzmu popravne mere. Nivo podataka koji se obezbeđuje odražava nivo podataka koji je na raspolaganju operateru sistema prenosa.

Naknada za objavljivanje podataka iz ovog stava se ne naplaćuje.

4. Operater Sistema Prenosa dužan je da objavi tarife za pružanje usluga za uvođenje ravnoteže.

5. Operater Sistema Prenosa dužan je da sarađuje sa operaterima sistema prenosa iz članica Energetske Zajednice, sa ciljem da se radi na usklađivanju režima ravnoteže i uvođenju struktura i nivoa naknade u slučaju nepostojanja ravnoteže, a kako bi se olakšala trgovina gasom.

6. Pravila o uvođenju ravnoteže deo su pravilnika o mreži prenosa iz člana 38 ovog zakona.

Član 41

Pravilnik o Mreži Distribucije

1. Operater Sistema Distribucije predlaže pravilnik o mreži distribucije iz člana 25 stav. 3 ovog zakona, nakon obavljenih konsultacija sa učesnicima u sektoru, a isti usvaja Regulator.

2. Pravilnikom o Mreži Distribucije uređuje se bar sledeće:

2.1. razvoj i održavanje sistema distribucije;

2.2. tehnički uslovi za priključak na sistem distribucije;

2.3. pristup sistemu distribucije;

2.4. pravila o merenju, uključujući definisanu mernu opremu;

2.5. postupak u slučaju smetnji u radu sistema distribucije;

2.6. vrsta i delokrug podataka koji se razmenjuju sa drugim energetske preduzećima i korisnicima sistema, postupak i dinamika razmene;

2.7. obaveze korisnika sistema distribucije;

2.8. druge stvari potrebne za rad sistema distribucije.

POGLAVLJE IV

TRŽIŠTE PRIRODNOG GASA

Član 42

Delokrug tržišta prirodnog gasa

1. Tržište prirodnog gasa sastoji se od maloprodajno i veleprodajno tržište prirodnog gasa.

2. Promet između krajnjeg potrošača i snabdevača vrši se na maloprodajnom tržištu prirodnog gasa.

3. Veleprodajno tržište gasa obuhvata:

- 3.1. bilateralno tržište prirodnog gasa;
- 3.2. tržište prirodnog gasa sa cenama dan pre; i
- 3.3. tržište ravnoteže prirodnog gasa.

4. Kupoprodaja na veleprodajnom tržištu gasa se ugovara sa bilateralnom sporazumom, kao i na organizovanim tržištima prirodnog gasa, tj. na tržištu prirodnog gasa sa lokacionim marginalnim cenama i na tržištu ravnoteže prirodnog gasa.

5. Operater Sistema Prenosa obezbeđuje usluge za uvođenje ravnoteže od pružaoca usluga za uvođenje ravnoteže na tržištu ravnoteže, u skladu sa pravilima za uvođenje ravnoteže iz Pravilnika o mreži prenosa, a koji usvoji Regulator. Pravila za uvođenje ravnoteže definišu rokove i usluge u vezi sa ravnotežom, uključujući pravila za: pružaoce usluga za uvođenje ravnoteže, nabavku usluga za uvođenje ravnoteže, određivanje količine koja je potrebna preko pružaoca usluga za uvođenje ravnoteže i finansijsko poravnanje sa pružiocima usluga za uvođenje ravnoteže.

6. Operater Sistema Prenosa dužan je da sarađuje sa drugim operaterima sistema prenosa oko omogućavanja tržišta ravnoteže na regionalnom nivou kako bi se obezbedila sigurnost u radu i efikasan rad tržišta ravnoteže na osnovu delotvorne konkurencije, ne diskriminacije i otvorenosti.

Član 43

Organizovanje tržišta prirodnog gasa

1. Regulator dužna je da usvoji pravilnik o tržištu prirodnog gasa, vremena pre prvog snabdevanja gasom na Kosovu.

2. Operater Tržišta prirodnog gasa odgovoran je za organizaciju tržišta prirodnog gasa Regulator, kao i za njegovo povezivanje sa drugim organizovanim tržištima gasa, u skladu sa Pravilnikom o tržištu.

3. Operater tržišta prirodnog gasa je preduzeće u vlasništvu operatera prirodnog gasa. Operater sistema prirodnog gasa dužan je da obezbedi funkcionisanje istog od operatera tržišta prirodnog gasa i dužan je da uvrsti odgovarajuće mere da spreči diskriminatorско ponašanje u svom programu usklađenosti.

4. Operater tržišta prirodnog gasa svoje delatnosti obavlja na osnovu licence koju izdaje Regulator. Operater tržišta prirodnog gasa svoje dužnosti izvršava poštujući načela otvorenosti, objektivnosti i ne diskriminacije, pod nadzorom Regulatora.

5. Operater tržišta prirodnog gasa primenjuje taksu za organizaciju tržišta prirodnog gasa koju određuje Regulator, u skladu sa godišnjim planom rada i finansijskim planom operatera tržišta prirodnog gasa.

6. Operater tržišta prirodnog gasa vodi odvojene računa za promet u vezi sa kupovinom i promet u vezi sa prodajom prirodnog gasa.

Član 44

Mere za promovisanje otvaranja tržišta

1. Regulator, u saradnji sa Kosovskom Agencijom za Konkurenciju, sprovodi istragu rada tržišta prirodnog gasa svake dve (2) godine od dana izdavanja prve licence operateru sistema prenosa.
2. Ako je to potrebno, Regulator u okviru svoje nadležnosti i regulatornih ovlašćenja, uspostavlja sve neophodne i srazmerne mere za unapređenje efikasne tržišne konkurencije i samim tim obezbeđuje redovno funkcionisanje tržišta prirodnog gasa. Regulator na sopstvenu inicijativu ili na zahtev Sekretarijata Energetske Zajednice, preduzima takve mere kad god smatra da je to potrebno.
3. Mere iz stava 2 ovog člana su srazmerne, ne diskriminacione i otvorene. Te mere mogu se staviti na snazi samo nakon što se Sekretarijat Energetske Zajednice obavesti i isti da svoje mišljenje.
4. Sekretarijat Energetske zajednice odgovara na obaveštenje iz stava 3 ovog člana u roku od 2 (dva) meseca od dana prijema obaveštenja. Ovaj period počinje da teče na dan kada su dobijeni potpuni podaci. U slučaju da Sekretarijat Energetske Zajednice ne odgovori u roku od dva (2) meseca, smatra se da isti nema prigovore na mere o kojima je obavešten.

Član 45

Praćenje i nadzor tržišta prirodnog gasa

1. Regulator vrši praćenje i nadzor tržišta prirodnog gasa prema rokovima i uslovima predviđenim u ovom Zakonu i u Pravilniku o tržištu.
2. Regulator u tesnoj saradnji sa Kosovskom Agencijom za Konkurenciju, proverava i da li su utvrđeni uslovi za delotvornu konkurenciju i razvoj tržišta prirodnog gasa.
3. Regulator svake godine do 31 marta, priprema i objavljuje izveštaj o tržištu prirodnog gasa, koji sadrži bar detaljan pregled organizacije i rada tržišta prirodnog gasa na Kosovu, analizu delatnosti učesnika na tržištu prirodnog gasa i usmerava kretanja svakog razvoja na tržištu prirodnog gasa.
4. Operater tržišta prirodnog gasa i operater sistema prenosa, u okviru svojih nadležnosti, analiziraju organizaciju tržišta prirodnog gasa i Regulator predlažu mere za poboljšanje istog, i informiše Regulatora o svakom primećenom ili mogućem kršenju uslova za delatnosti na tržištu prirodnog gasa.

Član 46

Maloprodajna tržišta

1. U cilju olakšanog razvoja funkcionalnog i otvorenog tržišta u Zajednici, Kosovo obezbeđuje da su uloge i odgovornosti operatera sistema prenosa, operatera sistema distribucije, preduzeća za snabdevanje i potrošača te drugih strana na tržištu, prema potrebi, definišu u vezi sa ugovornim obavezama, posvećenostima prema potrošačima, pravilima za razmenu podataka i rešavanje sporova, odgovornostima u pogledu vlasništva nad podacima i odgovornosti merenja potrošnje.

2. Takva pravila se objavljuju i izrađuju kako bi se olakšao pristup potrošača i snabdevača mreži i predmet su revizije koju vrši Regulator, ili drugi relevantni državni organi.

Član 47

Neposredne linije

1. Regulator svakom potrošaču koji ispunjava uslove omogućava snabdevanje preko neposredne linije preko preduzeća za prirodni gas, kad god je to tehnički izvodljivo i ekonomski isplativo.

2. Regulator uspostavlja pravila kojima se propisuju uslovi za izdavanje dozvole za izgradnju ili rad neposrednih linija. Prilikom utvrđivanja takvih pravila, Regulator uzima u obzir stvari u vezi sa sigurnošću, efikasnošću, integritetom sistema prenosa i distribucije. Takva pravila su objektivna, otvorena i ne diskriminaciona u primeni.

Član 48

Dužnosti i obaveze Energetske Regulatorne Kancelarije

1. Regulator nadležni je organ za praćenje i uređivanje industrije prirodnog gasa na Kosovu i odgovorna je za obezbeđivanje ne diskriminacionog, delotvornog konkurentnog, efikasnog i funkcionalnog tržišta prirodnog gasa na Kosovu, u skladu sa odredbama Zakona o Energetskom Regulatoru.

2. Regulator ima pravo da u licenci nametne obavezu javne usluge za nosioca licence u sektoru prirodnog gasa.

Član 49

Vođenje evidencije

1. Preduzeća su dužna da državnim institucijama, uključujući Regulator i Kosovsku komisiju za konkurenciju i Sekretarijat Energetske zajednice, kako bi isti mogli da izvršavaju svoje dužnosti, na period od najmanje pet (5) godina, stavi na raspolaganje bitne podatke u vezi sa svakim prometom iz ugovora o snabdevanju gasom i derivatima gasa u vezi sa potrošačima u veleprodaji i operatorima sistema prenosa.

2. Podaci sadrže detalje o karakteristikama relevantnih prometa, kao što su trajanje, pravila za isporuku i plasman, količina, datum i vreme izvršenja i iznos prometa, kao i sredstva za utvrđivanje potrošača u veleprodaji i detalji svakog ne izvršenog ugovora o snabdevanju gasom.

3. Regulator može da odluči da stavi na raspolaganje svim učesnicima na tržištu svaki deo takvih podataka, s tim da ne sme da objavi poslovno osetljive podatke o pojedinačnim učesnicima na tržištu.

Član 50

Odstupanja u vezi sa obavezama „uzmi ili plati“

1. Ako se preduzeće za prirodni gas suočava ili smatra da će biti suočavan teškim ekonomskim i finansijskim uslovima zbog svojih obaveza u ugovorima „uzmi ili plati“ iz jednog ili više ugovora o kupovini gasa, isto može da primeni privremene uslove odstupanja od dužnosti da obezbedi pristup Regulatoru.

2. Zahtev se dostavlja u zavisnosti od slučaja, ili pre ili posle odbijanja pristupa sistemu, po izboru preduzeća za prirodni gas. Ako preduzeće za prirodni gas odbije pristup, zahtev se podnosi bez odlaganja. Uz zahtev se podnose svi bitni podaci o karakteru i stepenu problema, kao i o naporima koje je preduzeće za prirodni gas uložilo u rešavanje problema.

3. U pogledu situacije iz stava 1. ovog člana, ako drugo rešenje nije razumno na raspolaganju, Regulator može da odluči da dozvoli odstupanje. Regulator bez odlaganja obaveštava Sekretarijat Energetske Zajednice o svojoj odluci da dozvoli odstupanje, zajedno sa svim bitnim podacima u vezi sa odstupanjem. Takvi podaci se Sekretarijatu Energetske zajednice mogu dostaviti u zbirnom obliku, tako da Sekretarijat Energetske Zajednice može da donese osnovanu odluku. U roku od osam (8) sedmica od dana prijema obaveštenja, Sekretarijat Energetske zajednice donosi mišljenje kojim, u zavisnosti od slučaja, poziva Regulatora da izmeni ili povuče odluku o dozvoljavanju takvog odstupanja.

4. Prilikom donošenja odluke o privremenom odstupanju, Regulator posebno uzima u obzir sledeće kriterijume:

4.1. cilj uspostavljanja ne diskriminacionog, otvorenog i konkurentnog tržišta gasa;

4.2. potrebu da se ispune obaveze javne usluge kako bi se obezbedila sigurnost u snabdevanju;

4.3. položaj preduzeća za prirodni gas na tržištu gasa i aktuelno stanje konkurencije na tržištu;

4.4. ozbiljnost ekonomskih i finansijskih poteškoća sa kojima su suočena preduzeća za prirodni gas i preduzeća za prenos ili potrošači;

4.5. datum potpisivanja i rokove ugovora o kojima s radi, uključujući da li je time omogućena promena na tržištu;

4.6. napore koji su uloženi kako bi se našlo rešenje problema;

4.7. meru kojom je kompanija, prilikom prihvatanja "uzmi ili plati" moglo razumno predvideti, imajući u obzir odredbe ovog zakona, da će nastati ozbiljne poteškoće;

4.8. nivo priključenosti sistema sa drugim sistemima i stepen uzajamnog rada istih sistema; i

4.9. dejstva koje bi dozvoljeno odstupanje bilo na ispravnu primenu relevantne direktive i zakona što se tiče dobrog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa.

5. Preduzeće za prirodni gas kome nije dozvoljeno isporuka iz stava 1. ovog člana ne sme da odbije, pristup sistemu zbog obaveze „uzmi ili kupi“ na koje je pristalo zaključivanjem ugovora o kupovini gasa. Sa tim u vezi, Regulator obezbeđuje da su relevantne odredbe ovog zakona kojima se uređuje pristup treće strane i ugovor o snabdevanju gasom u celosti i propisno primenjene.

6. Svaki izuzetak koje Regulator odobrava objavljuje se i propisno se potvrđuje.

Član 51
Prelazne odredbe

Članovi 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 26, 29, 33, 34, 37, 47 ovog zakona biće primenjeni pre prvog fizičkog unošenja prirodnog gasa u Kosovski sistem.

Član52
Podzakonski akti

Ministarstvo za primenu ovog zakona donosi podzakonske akte, u roku od devet (9) meseci od stupanja na snagu ovog zakona.

Član 53
Odredbe stavljanje van snage

1. Ovaj zakon stavlja van snage:

1.1. Zakon Br.03/133 o prirodnom gasu.

1.2. Administrativno Uptstvo Br.01/2010 o sigurnosti snabdevanja u sektoru prirodnog gasa.

Član 53
Stupanje na snagu

Ovaj zakon stupa na snagu za petnaest (15) dana od dana objavljivanja u Službenom listu Republike Kosova.

Zakon Br. 05/L - 082
16. juna 2016. god.

Proglašeno Ukazom Br. DL-024-2016, dana 01.07.2016, od strane Predsednika Republike Kosova Hashim Thaçi.